

ISTRA

Čitava je emigracija na Rapalski dan izvršila svoju dužnost: ona nije ni mogla ni smjela proći uz taj dan a da se primjerno ne sjeti svoje zemlje i svoje braće u ropstvu.

Da je učinila svoju dužnost pokazuje i to što nas talijanska štampa napada i u ovoj prilici na svoj poznati način. To međutim samo utvrđuje pravednost naših težnja i zahtjeva.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

FAŠISTIČKE REFORME

U ovom mjesecu odigrale su se u političkom životu fašističke Italije neke značajnije promjene u vladi, u senatu, u vojsci i u fašističkom korporativnom uređenju — u tolikoj mjeri te smatrao potrebnim da u nekoliko riječi registramo te pojave.

Ponajprije je još 6. ov. mj. izvršena rekonstrukcija talijanske vlade. Ministar mornarice Siriani i ministar avijacije maršal Italo Balbo predali su ostavku; njihova je ministarstva preuzeo sam Mussolini u svoje ruke. Promjenom ministara promijenjeni su i dosadašnji podtajnici dotičnih ministarstva i imenovani novi: podsekretarom u ministarstvu avijacije imenovan je general Valle a podsekretar u ministarstvu mornarice imenovan je admiral Cavagliari. Maršal Balbo postao je guvernerom Libije dok je Siriani preuzeo zapovjedništvo mornarice. Sam Mussolini imade sada u svojim rukama u predsjedništvo vlade šest ministarstva (od ukupno 14) i to ministarstvo vanjskih poslova, ministarstvo unutarnjih poslova, ministarstvo korporacija, vojske i sada još ministarstvo mornarice i avijacije. Ta se promjena i ako samo prelazna kao priprema jačoj reformi, jer bi u ministarstvu vojske, mornarice i avijacije imalo doći prema nekim glasovima do fuzije u jedno ministarstvo narodne obrane, može tumačiti kao težnja Mussolinija da glavna ministarstva zadrži čvrsto u svojim rukama, da provede koncentraciju svih oružanih snaga i njihovo povezivanje sa čitavim fašističkim državnim i socijalnim organizacijom, ma da samo smjenjivanje Balba i fakat da je poslan za guvernera kolonija u Afriku može da se ocijeni i kao znak eventualnog razmimoilaženja. To tim više jer je Balbo bio postao popularan poslije svog američkog ljeta — a poznato je da popularnost Ducea ne poznaje kraj sebe popularnost drugih ličnosti.

Plan o koncentraciji oružanih snaga: kopnene vojske, avijacije, mornarice — pa i milicije moći će se sada provesti jače i odlučnije — a do toga je Mussoliniju i stalo kad je taj zadatak preuzeo u svoje ruke. U talijansku se vojsku uvodi sve više fašiziranje. Sva će se tri ministarstva voditi po jednom kriteriju bez razmimoilaženja koja su prije bila moguća. Naglašuje se također da se time ide za koordinacijom vojnih snaga sa svim institucijama fašizma. Imenovan je najviši vojnički savjet kojemu su na čelu tri Mussoliniju najvjernija generala da stvore detaljan plan o što jačem povezivanju vojske s fašističkim institucijama. Značajan detalj predstavlja i činjenica da su na pr. 4. o. mj. stražu koju su na fašističkoj izložbi u Rimu držali dotadašnji milicioneri, zamijenili redovni vojnici. U štampi se sve više naglašava povezanost milicije i redovne vojske. Vittorio Veneto-pobjeda talijanske vojske (tumači štampa) i Pohod na Rim — uspjeh fašističke revolucije — dva su datuma koja se nadopunjuju u značajnu harmonizaciju.

Fašistička milicija imala bi se skoro stopiti sa vojskom. Vjerojatno će fašistička milicija na tom putu preći iz nadležnosti ministarstva unutrašnjih djela u buduće jedinstveno ministarstvo narodne obrane.

Uporedo sa ovim vojno-političkim promjenama opažaju se neki gospodarsko-socijalni planovi koji idu za usavršavanjem korporativnog sistema. Plan je dosta opsežan i zadiru u bitnost samog fašističkog sistema. Upravo posljednjih dana raspravljali su u Rimu predstavnici sindikalnih saveza i poslodavačkih organizacija o tome kako treba organizirati korporacije po kategorijama rada i proizvodnje i kakav bi bio njihov zadatak. S ovim eksperimentom skopčana je i nova političko-socijalna reforma. Trebat će izmijeniti i ustav. Sadašnji parlament sastavljen po načelu fašističkog korporativizma spojio bi se s fašističkim korporativnim vijećem. Fašističko vijeće bila bi zakonodavna ustanova. Reforma novog državnog ustava upravila bi se u tom pravcu. Iz fašističke stranke naglašuju talijanski listovi treba da izadje političko a iz korporacija ekonomsko predstavništvo. Kako će se reforma u detaljima provesti još se ne zna. Ostavljeno je velikom fašističkom vijeću da donese odluku o tome kako će u političkom pogledu obzirom na ustav funkcionirati korporacije. Ostaci prijašnjeg parlamentarizma potpunoma bi nestali. Zakonodavna politička vlast imala bi preći na veliko fašističko vijeće, koji je dosada bio vrhovni forum stranke, a sada bi ne samo stvarno — jer je to u

Vijesti iz Julijske Krajine

SLABO STANJE ISTARSKJE INDUSTRIJE

Brojni besposleni radnici — Oporezovanje radnika za potpore

Pula, novembra. Premda se na svakom koraku vidi zastoj svakog rada, ipak se javno ne priznaje o slabom stanju u Istri. Običava se preporod Istre kad bude uveden vodovod i u krajevima gdje nema vode. Zato nam je učinila uslugu zvanična ličnost svojim priznanjem o mizeriji u Istri. Radi se o generalnom tajniku saveza industrijskih fašističkih sindikata u Istri Brunu Carneletti. On je na sjednici pokrajinskog direktorija spomenutog saveza, koja se obdržavala ovih dana u Puli dao izvještaj o ekonomskom položaju istarske industrije. Da ne izgledaju pretjerane naše riječi javljamo doslovno kako je on u par rečenica ocrtao sliku stanja pojedine industrijske grane. Evo što je rekao Carneletti:

»Što se tiče tvornica konzerva i ribolova stanje ostaje stacionarno, to znači vrlo teško obzirom na produkciju, radi česa su radnici ove grane jako pogodjeni. I u industriji bankarska su poteškoće jer nema primjerne carinske zaštite protiv tuđoj konkurenciji. Dobre nade daju pokušaji kopanja kremenca, jer je dobre vrste i sličan onom francuskom pa se predviđa da se ovaj naš produkt može dobro plasirati. Utješiv je ritam proizvodnje rudokopa kamenog ugljena društva Raša, gdje je sada zaposleno 1100 radnika, ali glede proizvodnje kamena situacija ostaje uvijek kritična. Glede gradnja osjetljiv je bio udio istarskog vodovoda, koji je smanjio broj besposlenih. Ne može se napomenuti nikakve druge važnije gradnje. Dobra je djelatnost dviju tvornica ce-

menta na Puljštini. U ostalim granama industrije stanje ostaje na razini ograničene djelatnosti uslijed opće krize koja je po cijelom svijetu.

Prema izvaji generalnog tajnika na polju industrije je u Istri 6000 besposlenih radnika, od kojih otpada na Pulu 2500, preko 100 u Labinu, 600 u Izoli i ostalo po drugim gradovima. On otvoreno priznaje da u svim granama industrije postoji kriza. Napominje koliko su u pojedinim godinama industrijski radnici doprinijeli za potpore besposlenima i bijednima pa veli: »premda kriza postoji još uvijek u svim granama industrijske produkcije, ove se brojke (za potpore) moraju povećati. Odredilo se, da svaki zaposleni radnik dade 0.33 posto od plaće za potpore. Direktorij je uputio instrukcije delegatima i povjerenicima po pokrajini da redovito ubiru ove doprinose.

U ovom se izvještaju govori samo o industrijskim većim poduzećima. Sigurno nije bolje ni sa obrtnicima i radnicima kod malih radnja. Najgore je bez sumnje seljacima. Istra je sama po sebi siromašna. Ono malo vina što se u dobrim prilikama prilično dobro proda, mora da ide u bescijenu, kad ga ne mogu da kupe glavni potrošači t. j. radnici. Drugi proizvodi ni ne dolaze u obzir. Nije dakle niti malo ružičasta slika ekonomskog stanja u Istri. Carneletti je izvještaj udara kompetentno na izmišljene hvalospjeve tršćanskog »Piccola« o blagostanju u Trstu, Istri i Gorici.

mena svršavaju na »sztrcc« i »zky« svakako »preudese i promijene na talijansku formu, kako bi se i takovi »odužili« zemlji u kojoj žive. Ovaj članak u riječkom fašističkom listu sigurno je inspirisan sa strane samih fašističkih vlasti i prefekti će sada u pojedinim provincijama, jer to tobože traži javno mišljenje, brzim tempom prekrstiti sva prezimena »en bloc« na talijansku formu.

Tako nisu radili Nijemci za doba najgorog odnarođivanja Poljaka. Što bi Talijani na to da se nešto slična dogodi na Malti, kad već sada spočitavaju Engleskoj da postupa gore nego pokojna Austrija. Koliko su bože, tekar Talijani iza Austrije ovakvim svojim barbarskim činima. Zar to ne mogu vidjeti — ili im je hipokrizija ušla u krv?

DRŽAVA UNICUJE SLOVENSKE POSESTNIKE.

Vipava, novembra. — V vipavski okolici je italijanska država vzeła slovenskim posestnikom okoli petdeset posestev ker prezadolženi niso zmogli neznosnih davčnih bremen. Samo v Tevčah je bilo vzeti kar 25 posestev. Tako postopanje je jasen dokaz, da uporabljata italijanska vlada pri izterjevanju davkov za državljane jugoslovanske narodnosti vse hušje in brezobzirne metode kakor za Italijane. Dočim stremijo vse kulturne države za tem, da olajšajo kmetom neznosni položaj, ki jim ga je prinesla gospodarska kriza in uvajajo moratorije na kmečke dolgove, jih Italija še uničuje. Seveda zato, ker so kmetje Slovenci.

V AUTOBUSIH PREPOVEDANO GOVORITI SLOVENSKO.

Gorica, novembra. — Po autobusih, ki vozijo iz Gorice v Postojno, so se pred kratkim pojavili napisi: »Parlare sloveno e proibito«. Ako govoriš sopotniki med seboj slovensko, jih uradni organ opozori, da morajo govoriti italijansko. Ako pa tega ne znajo, morajo molčati. To je ponoven napad fašističnega režima na pravice našega naroda.

SLOVENSKI JEZIK JIM JE TRN V PETLI.

Postojna, novembra. — Mlekarna na Novi Sušici je imela pred kratkim svoj letni občni zbor. Razglas v italijanskem in slovenskem jeziku o običnem zboru je odbor nabil, kakor navadno, na vhodna vrata mlekarne. Mimo je prišel stražnik iz košanske občine, kateremu je slovensko besedilo takoj padlo v oči. Stvar je prijavil pristojnemu občinskemu uradu v Šmihelu, kamor je bil klican predsednik mlekarne, posestnik Zagar Jože, p. d. Bank, ki se je moral zagovarjati zaradi nekaj slovenskih besedi.

PISMO IZ BILJE.

Bilje, 10. novembra. — Letošnji pridelek vina je kar za ¼ manjši, poleg tega pa je vino mnogo slabše kvalitete. Vjerojatno je, da bodo radi tega cene vina poskočile in da bo tako vinogradnikom omogućeno prodati se lanske zaloge, če ne bodo preveć konkurirala italijanska vina. Obratno pa so ostali pridelci bbilnejši, zlasti krompir in koruza, ki bodo zadovoljili vsaj za ¼ zime. Ker pa ni denarnih sredstev, je pomanjkanje kolonijalnih potrebačin zlasti masti, sladkorja ter soli. V Biljah so većinom vinogradnici, pravih kmetov je komaj 10, čeprav šteje vas okoli 1000 duš, ostalo prebivalstvo tvori delavstvo in nekaj obrtnikov. V splošnem pa zglada vas kot izumrla. Ze 14 letna dekleta so morala odti v Aleksandrijo, fantje v Ameriko in druge kraje. Tri velike opekarne počivajo že dolgo let. Odkar so dobile od sošednjih opekarn, ki so modernije opremljene, hudo konkurencu, jim je bilo delovanje onemogućeno. Moćno se tuđi občuti izguba glavnega odjemalca biljske opeke, ki so jo pretežni del izvažali pred vojno u Ljubljano.

SPOMENIK FRANCU JOŽEFU V SOVODNJAH PRI GORICI

V Sovodnjah pri Gorici še niso odstranili spomenika avstrijskega cesarja Franca Jožefa I., ki stoji pred občinskim domom — sedaj uradnim poslopijem »Lega Nazionale«. — Res čudna toleranca do razpadle avstro-ogarske monarhije, posebno če pomislimo na »spostovanje«, ki ga vživajo naši nedolžni slovenski spomeniki (razbitje Gregorčičeve ploče) v očeh fašistične javnosti.

SEDEM SLOVENSKIH FANTOV MORA PRED FAŠISTIČNO SODISCE

Poročali smo že, da je bilo v Rihemberku aretiranih sedem kmečkih fantov, češ, da so poškodovali Arnaldovo drvo, ki je vsajeno pred šolo. Zvedeli smo se nekaj podrobnosti o tej zadevi. Drvo ni bilo nič poškodovano, le en vršiček je bil polomljen. Karabinjerji so zvedeli za to že zgodaj jutro. Povedati jim je prišla sluškinja iz šole. Istočasno jim je tuđi javila storilce. Poročala je, da je jutro ob petih odpirala okna šolskih zbit in skozi okno zapazila, da je drvo poškodovano. Natančno je tuđi spoznala fante, ki so to storili. Vsi vaščani pa vedo, da sluškinja nobeno jutro ni odpirala šolskih oken že ob petih. Čudno je, da je baš ta dan videla poškodovano drvo že ob petih skozi odprto okno. Vsi, ki to žensko poznaju, tuđi, vedo, da zelo slabo vidi in je nemo-

goće da bi ob peti uri zjutraj, ko je bila še noć, opazila in spoznala fante. Vsi v Rihemberku tuđi vedo, da je ta ženska već dni nado jedla in pila na občinske stroške. Ali ni verjetno, da gre za fašistovsko izzivanje?

Fantje so še vedno zaprti in bodo sojeni pred izrednim fašističnim tribunalom u Rimu. Svoji jih ne smejo obiskovati in tuđi ne vedo, kje se trenutno nahajajo. Sedem slovenskih kmečkih fantov se bo zopet zagovarjalo zaradi poškodbe Arnaldovega drevesa. Edina priča pa bo na pol slepa sluškinja, ki je v temi prva zapazila polomljeno drvo in natančno spoznala krivce.

Arnaldovo drvo pred šolo so zavarovali s železnimi verigami, da se mora človek smejeti, ko vidi drvo okovano v železje. (Ponedjeljski Slovenec).

MIJENJAJU SE PREZIMENA ČAK I MRTVIMA

Akcija da se Poljacima i Ukrajincima na Rijeci promijeni prezime

Rijeka, novembra. Službeni list »Gazzetta Ufficiale« u svakom broju donosi čitave serije prezimena »ispravljanih« na talijansku formu. To službeno ispravljanje nepoćudnih prezimena provodi se na osnovu zakona od godine 1926. po kojemu se ovlašćuju nadležne vlasti, da na temelju »zamolnice« pojedinaca mogu kratkim putem ispravljati prezimena i dati im talijansku formu. Iste godine u mjesecu augustu izašlo je ministarsko objašnjenje spomenutom zakonu po kojemu se daje ovlašćenje prefektima u istarskim provincijama, da na svoju ruku, odnosno bez traženja i bez privole pojedinaca čija prezimena nisu poćudna fašističkom režimu može ista prekrštavati na talijansku formu. Sva ta ovlašćenja protegnuta su u godine 1928 i na kvarnersku provinciju i do sada je, kako je već rećeno, u službenom listu »Gazzetta Ufficiale« štampan popis od tisuća i tisuća pojedinaca, kojima su promijenjena prezimena. Na osnovu ovoga promijenjena su prezimena i mrtvima na grobovima, kako bi i groblja u našim krajevima pod Italijom pružala što talijanskiju sliku. Ima međutim ortodoksnih fašista, koji-

ma kao da sve to nije dosta i traže, da se bez odugovlaćenja svrši sa procedurom »rettifica« i sva prezimena slavenskog porijekla prekrste u talijanska. U tom smislu štampan je i članak u riječkoj »Vedetta d'Italia« u kojemu se zagovara hitno prekrštavanje prezimena, jer se nažalost na Rijeci i u kvarnerskoj provinciji još uvijek nalazi prezimena koja glase: Antolić, Ambrozić, Basanić, Batistić, Medićić itd. U tom smislu navodi se čitava serija prezimena i traži se, da se takovim licima kojima su svojedobno »nesavješni činovnici i hrvatski popovi« pridodavali »ić« ili »čić« briše taj dodatak i prezimena vrata na talijanski i latinski korjen i ponovo ih prekrsti na: Antoli, Ambrossi, Bassani, Battisti, Medici itd. Jer nećudno je, kaže se u tom članku, da se u Julijskoj krajini nalazi još uvijek toliki broj ljudi čija prezimena svršavaju na »ić« i »čić«, i na taj način daje gradu Rijeci, Trstu i Gorici neki hrvatski karakter. Takova lica izvrgavaju se opasnosti da ih se zamijeni sa Hrvatima...

Isto tako se traži, da se i imena Poljaka i Ukrajinaca koji žive na Rijeci i čija prezim-

mnogom već i dosad bio — nego i formalno postao državna ustanova. Senat se također preuredjuje; upravo je u najnovije vrijeme imenovano desetak i više senatora iz vrhova talijanske vojske. Senat bi dobio u zakonodavnom pogledu vojničko-politički karakter, dok bi preuredjena komora sa korporativnim

vijećem imala gospodarsko-socijalni karakter.

Na taj način Mussolini sa svojim vojničkim i socijalno-ekonomskim reformama pored toga što teži jaćanju svoje diktatorske vlasti ide za što potpunijim i izrazitijim tipom fašističke korporativne države

ARETACIJE U ČIČARIJI

Vodice, novembra. Prošli smo puta javili kako nam je naša općina pomogla glede otštete koju smo imali prošle godine, kod nas je bila uništena suša i tuča. Tada su vlasti poslale svakom seljaku 10 komada Arnaldovih stabala. Javili smo također da su četvorici seljaka bila ta stabla posječena. Sada možemo javiti da su glede ovih stabala nastradala tri nevinna čovjeka, uništene tri obitelji. Dne 5 ovog m. došla je u naše selo policija i pod sumnjom uapsila trojicu seljana da su tobože oni posjekli ta Arnaldova stabalca. Među ovom trojicom nalazi se vrlo čestit i pošten čovjek Anton Gaberšnik, kovač, koji se k nama doselio kao majstor, odmah nakon prevrata. Rodom je iz Lipe, mjesta do same granice, ima ženu i dvoje neke djece, koji su sada ostali bez koricice kruha a i bez svog staratelja. Ovu trojicu uapsenika odveli su da sami neznamo kamo ni kuda, premda smo se propitkivali da doznamo gdje se nalaze, no do danas bez ikakvog rezultata. (Čič.)

UMOBOLEN DOBIL DVE LETI KONFINACIJE!

Postojna - novembra. — V neki vasi blizu Postojne se je zgodil ta-le primer: Slaboumni vašan slabnik po imenu, star približno 55 let, je napisal na vrata poštne urada, ko je prišel po pokojnino: »Na pošti naj se govori slovensko!« Italijanski uradniki so ga takoj naznanili in mož je bil obsojen zaradi tega na dve leti konfinacije, ki jo bo moral prestati baje na otokih ali pa v Južni Italiji. — Omenjeni kandidat za umobolnico je bil prej železniški uslužbenec, pa je bil potem upokojen zaradi umobolnosti. Toda, celo bolnih ljudi se bojijo fašisti!

NEURJE NA GORIŠKEM.

Postojna, novembra. — Dne 10. t. m. je bila na Goriškem, posebno na Vipavskem, silna nevihta. Vipava je tako narasla, da je prestopila brezogve in preplavila njive. Voda je vrla v hiše in ljudje so rešili kar so mogli. Na nekaterih krajih je voda stala 1 m visoko. Dež je šel z močnim vetrom, ki je posebno divjal na Trnovski planoti, kjer je v oblini meri padal sneg zaradi nizke temperature. Na Coju nad Vipavo je že 40 cm snega.

CESTNA DELA.

Postojna, novembra. — Cesta, ki se odcepi od pivške ceste (Šembije - Trnovo) in gre po pobočju Tajora nad vasi Podstenje, Mereče, Ratečevo brdo dalje do St. Petra, je dokončana. To cesto, ki gre od St. Petra dalje do naprav na Dulah in od tam do vojaškega letališča pod Gaberkom, bodo zvezali s cesto, ki pelje iz Trnovega do vnočja Snežnika. Tako bosta Kras in Snežnik neposredno zvezana po novih vojaških cestah, katere so razen tiste, ki pelje iz Trnovega pod Snežnik, namenjene izključno vojaškemu prometu in je vsak drugi promet po njih strogo prepovedan.

V TOMAJU SO SE POJAVILI KOMARJI.

Tomaj, novembra. — Tu se je pred kratkim pojavilo silno veliko komarjev, česar je dolgo ne pomnijo v naših krajih. Ljudstvo je radi te nove nadloge zelo vznemirjeno. Skušna se je obraniti z okenskimi mrežami, ki pa mnogo stanejo. Čudno je, da so se komarji pojavili na Krasu, kjer je vendar zelo malo vode.

NOVI ŽENSKI INTERNAT U KRKU.

Prošle nedjelje (12. o. m.) obavljena je svečana posveta kamena temeljca djevojačkoga internata pri državnoj gimnaziji u Krku. Posvetu je obavio uz veliku asistenciju svećenstva krčki biskup Dr. Josip Srebrnič koji je prije posvete održao govor upućen prisutnima, a posebno omladini ističući važnost i zadaću internata. Poslije obavljene posvete održao je svečani govor ravnatelj krčke gimnazije i upravitelj internata g. Frano Nakič-Vojnović koji je istakao buduću ulogu internata namijenjenog ženskoj istarskoj omladini. Poslije toga govorio je zastupnik bana Dra. Ivo Perovića načelnik banske uprave g. Voja Bouček koji je pročitao povelju ugradnju u kamen temeljac, a zatim udarcima sa čekićem izvršio čin postavljanja temeljnog kamena. Sa ove svečanosti ispunjene nacionalnim manifestacijama poslan je brzojav banu savske banovine Dra. Ivi Peroviću.

ISTARSKA ŠUMA U SKOPLJU.

Na svojoj trećoj redovnoj godišnjoj skupštini, koju je u nedjelju 12. o. m. održala u Skopljju Jugoslovenska nacionalna omladina Vardarske banovine na predlog predsjednika g. Ljube Markovića jedno-dušno je zaključeno, da se u znak saosjećanja sa jugoslavenskim nacionalnim manjinama, koje su na osnovu ugovora o miru ostale van granica današnje Jugoslavije o svom trošku zasadi i održava Istarska šuma na padinama Vodna.

ZAPLJENA

PROŠLOG BROJA »ISTRE«

Državno tužništvo u Zagrebu svojim rješenjem od 10 novembra 1933 broj Kns 2.484/1933. zabranilo je temeljem čl. 19. Zakona o štampi, a u savezu sa članom 3. Zakona o izmjenama i dopunama toga zakona rasturavanje i prodavanje tjednika »Istra« broj 45 od 12. novembra 1933., koji se štampa u Zagrebu

RIJEKA SE U PROŠLOSTI UVIJEK BORILA

da se odcijepi od puljske diocese - kaže »Vedetta« — Novi biskup na Rijeci

Rijeka, novembra. U subotu 11. o. m. stigao je na Rijeku novi riječki biskup Antonio Santin. Na Rijeci su kod njegova dolaska u grad i kod prve pontifikalne mise upriličene velike svečanosti. Novi biskup uputio je još iz Pule odakle je doputovao na Rijeku svoje prvo parstirsko pismo na sve vjernike. U njem pozdravlja sve vjernike, seljake i mornare a također i one koji su drugog jezika.

Riječka »Vedetta D' Italia« donijela je u jednom svom broju historijat riječke biskupije koja je zapravo vrlo mlada, od godine 1925. Prvim biskupom bio je kako je poznato mons. Sain čije je zasluge »Vedetta« hvall, ali koji je nasuprot ostavio slabu uspomenu među našim vjernicima riječke biskupije. Sain je umro u siječnju lanjske godine, pa je do sada riječka biskupija bila upražnjena od imenovanja Santina.

Želju da dodje do zasebne biskupije, a koja je tek prije nekoliko godina ispunjena, kaže »Vedetta« gojila je Rijeka dugo godina kroz nekoliko stoljeća. Rijeka je najprije bila povrgnuta

puljskoj biskupiji, dakle venecijanskoj duhovnoj vlasti, pa »Vedetta« ističe kako su se Riječani strahovito borili protiv toga, sve dotle dok nisu za Josipa II. potpali pod — senjsku biskupiju. Riječani su se tada jako obradovali što su se rješili Mlecana s kojima su bili u zavadi — jer su stradali od mletačkih nasilja i imali od Mlecana samo štete. Riječani su u Mlecima — kaže »Vedetta« — vidjeli svoje neprijatelje. U tom su se slagale sa Rijekom i tadašnje austrijske vlasti kojima je pripadala Rijeka, te su i Habsburgovci nastojali da se Rijeka odijeli, od puljskog biskupa. Kad se uspjelo otrgnuti Rijeku iz puljske mletačke diocese bilo je to na Rijeci primljeno veseljem.

Priznanja »Vedette« u ovaj čas su interesantna i poučna. Po njima doznajemo da Rijeka u prošlosti nije nikada htjela duhovne mletačke vlasti, da se protiv nje borila jer je imala velike štete od mletačkih nasilja. I to se u »Vedetta« može čitati u času kada novi biskup dolazi također — iz Pule.

FAŠISTIČKA ŠTAMPA I RAPALSKI DAN U JUGOSLAVIJI

Pula, novembra. »Giornale d' Italia« od 11. XI. najprije, a poslije njega i ostali listovi, kao na pr. ovdješnji »Corriere Istriano« donose vijest iz Beograda o tome da u Zemunu kao sutradan 12. novembra organizacija »Istra, Trst, Gorica« sprema Rapalsku komemoraciju u počast naših istarskih mučenika, na kojoj je imao govoriti i uvaženi Dr. Dinko Trinašić. Ovoj notici koja glasi jednako u svim listovima, dodan je i jednoličan komentar — opet jednak u svim listovima — u kojemu se bogtepijaj koji put čitaju za svaku priliku već običajni prigovori i imputacije

na račun Jugoslavije. Ali što je mnogo gnusnije kod ove štampe jest to da se i ovom zgodom nabacuje pogrdnim izrazima na uspomenu naših žrtava kojima su sasuli plotu u ledja. A pored toga još sa slabo prikrivenom hipokrizijom govore o našem nevinom seljačkom narodu, kojega da su morali braniti od lica koja danas u Jugoslaviji uzvisuju na čast heroja.

Za takvo pisanje može se jedino reći da je pravo ogledalo u kojem se zrcali fašistički naopaki moral i etika. Ono je moguće samo u — današnjoj Italiji.

OKO JEDNE KOMEDIJE

RIJEKA, »VICENCICA« I »POPOLO DI TRIESTE«

Trst, novembra. Ovdješnji »Popolo di Trieste« donosi iz Zagreba vijest o premijeri »Vicencice« — drame od Viktora Cara-Emina u zagrebačkom narodnom kazalištu. Za dramu se ironično veli da ju je napisao pisac poznat po svojim imperijalističkim aspiracijama na Trst i Julijsku Krajinu — i da joj je svrha iredentistička. Dopsnik veli da Car opisuje u deklamatornoj formi »torture« Riječana i navodne njihove aspiracije da dodju pod Jugoslaviju. Spominje također da je Car dosad napisao i »Mrtvu stražu« — u kojoj je prikazao »razočaranje istarskih ljudi zbog talijanske okupacije.

Na kraju je »Popolo« dodao svoj komentar prema kojem da i ova drama

spada među kampanju koja da se u Jugoslaviji nanovo poduzima s neobličnom jakosti. Riječ »tortura« i razočaranje meće list pod navodne znakove htijudći da naglasi valjda kako je to tobože Car izmislio. I da je to romantika što on iznosi. Moguće je »Popolo« da, ali svi drugi znaju da je to realnost i okrutna realnost, ona u Istri kao i na Rijeci. Za takvo stanje nije kriv Car. A »Popolo« može biti zahvalan da je Car o Rijeci i Riječanima napisao dobroćudnu komediju — a ne ostru satiru, koja bi se mogla napisati ne samo o Rijeci nego u kojoj bi se mogao prepoznati i današnji Trst, jednako »cvatući grad« kao i siromašna Rijeka.

NEZNOŠNI DAVKI NA UPORABO VODNE SILE

Reka, novembra. — Kako dobro vodi fašizam svojo gospodarsko politiko lahko vidimo iz obupnega gospodarstvega položaja našega ljudstva. Kljub temu, da je naš človek že čisto na tleh da strada, da je do zadnjega zadolžen, se fašistični režim za to prav nič ne zmeni, in namesto, da bi kmetu pomagala, hoče izmozgati iz njega še tisto malo, kar mu je ostalo. Tako je lansko leto prizadel fašistični režim mlinarski in žagarski obrti v Reški dolini hud udarec s tem, da je naložil žagarjem, in mlinarjem po več tisoč lir davka. Le-ti so se sicer pritožili v Rim, vendar pa so jim, kakor smo zvedeli, pred kratkim ta priziv zavrnili. Davkarja pa je začela zahtevati denar neizprosno iztirjevati. Posameznim obrtnikom je bilo naloženih 3, 4, celo 5 tisoč lir dajatev za uporabo vodne

sile od leta 1925. dalje. Za vsako konjsko silo vodne sile mora se plačati 12 lir letnega davka. Državni inženjerji so ocenili mlino od Bistrice do Bitenja na 40 HP, od Bitenja do Škocijana pa na 20 HP. Tako odpade na gospodarje prvih mlinov 500 lir na gospodarje drugih mlinov pa 250 lir letnega davka. To je približno toliko, kolikor sta danes v času gospodarske krize mlin all žaga zmožna inkasirati. Seveda niso v te dajatve vštete še: dohodnina, pristojbina za trgovsko i obrtno zbornico ter občinski davek na obrat. Vzdrževanje mlinov in žag pa tudi stane. Te dajatve bodo našo mlinarsko in žagarsko obrt, ki sega že več stoletij nazaj, popolnoma uničile, tako da bodo naši ljudje zgubili še to možnost revnega zaslužka.

ŽALOST NA VIPAVSKEM

Vipava, v novembru. Le par dni pred praznikom mrtvih, koncem oktobra je pobrala letošnja hladna in mrzla jesen našega dobrega živinozdravnika Toneta Poberaja. Bolehal je že dalj časa in ga je bolezen pritisnila zadnje čase na postello. Bil je pokojni naš prvi živinozdravnik v naši občini in se bojimo, da tudi poslednji slovenski živinozdravnik v naših krajih.

Med kupom italijanske inteligence, ki se je natepla po vojni v naš trg na razna mesta, je bil edini on, naš Tone, prijatelj našemu ljudstvu, bil tovariš ne neki visoki inteligent, našem vipavskemu kmetu. Doma iz Solkana je imel Poberaj isto mehko dušo kot mi Vipavci. Sam večni siromak ni poznal honorarja za revnega kmeta. Vseeno je bilo, ako ga je naš kmet zval v sredi noči ali pa v neurju, nikdar ni mogel Poberaj računati tam, kjer je videl, da zila revščina iz vsakega koga. In kje pa niso Italijani vplivali revščino? Zato so bili honorarji ubogega Poberaja vedno bolj redki in pičli. Edino plačilo mu je bila časa našega vina.

Pogrešale ga bodo vse vasi pod Nanosom, vse veselje pa tihe družbe po vinskih hramovih, vse zavedene naše družbe. Skozji dve desetletji je postal sestavni del gornje

vipavske doline — oni dobri, čisto naš vipavski. Sedaj ko ga ni več, se nam zdi, da je italijanska družba na občini, po vipavskih gostilnah, po kasarnah, še bolj kričava, odvratna nam tuja in sovražna.

Dragi Tone! Za Teboj žaluje celo naše kmečko ljudstvo vipavske doline. Počivaj mirno v vipavski zemlji!

NAŠI SE GOSPODARI ŽURE SA IZGRADNJOM CESTA

Mune, novembra. — U našoj je novini »Istra« bilo već govora kako naši gospodari se žure sa radnjom novih cesta i pravkom starih.

Ove zadnje dane dovršili su novu cestu iz Vodica do nas. Mnogo nam je ova cesta učinila štete na našoj šumi i njivama. Kako čujemo ova će se cesta graditi i dalje preko Žejana do Jurđani, a kod Jurđani bit će spojena sa cestom Trst—Rijeka. Na tom je mjestu vojnička kasarna, pa će tako neopaženo ovom cestom dovažati i odvažati vojni materijal, sve po sakrivenom putu, tim više što cesta od Vodica do Jurđani ide kroz šumu.

Inače smo dobili pojačanje karabinjera. Prije ih je bilo najviše 4 a sada ih ima 12. Čudno nam se čini ovo pojačanje, kad nas ni tajna policija nije zaboravila budući dolazi svaku večer sa autom da nas posjeti. — (Čič.)

POLITIČNA PREGANJANJA V ITALIJI

Fašisti prav pridno konfiniraju in zapirajo tudi Italijane same, katere osu mljajo vseh mogočih protidržavnih dejanj. Tako je bil pred nedavnim časom oproščen Migliorini Mario iz Empoli (Toskana), ki je bil aretiran l. 1930. ter zaprt v preiskovalnem zaporu do letos, ker mu niso mogli ničesar dokazati. To se pravi, da je moral sedeti 3 leta čisto po nedolžnem v preiskovalnem zaporu, ki je mnogo hujši od navadnega. Seveda brez kakega zadoščanja. Spadoni Bruno, ki je bil l. 1928. obsojen v procesu Della Maggiora na 18 let ječe, umrl v zloglasni Regina Coeli v Rimu. — Zvedelo se je, da so umrli še ti italijanski politični konfiniranci: Griffi, Grassi, Povero in Luciani, ker so bili prepozno poslani s Ponze v bolnišnico.

Jurij Amendola, sin bivšega ministra Ivana Amendola, ki je, kot je znano, umrl na posledicah napada, organiziranega direktno od najvišjih fašističnih motogcev, je bil radi neke sumnje aretiran v mesecu juliju ter na to izpuščen, kar mu niso mogli dokazati krivde. Kljub temu so ga konfinirali na Ponzo na 5 let.

POSEBNO SODIŠČE NA DELU.

Rim, novembra. — Dne 10. t. m. se je končal proces proti 13 antifašistom iz Umbrije. Najvišja obsodba je bila 14 let, najmanjša 1 leto, vsi skupaj pa so dobili 73 let ječe. Ta proces je baje prvi v »srečnem« novem fašističnem letu.

STANJE PREBIVALSTVA V ITALIJI.

Ljubljana, novembra. — Na dan 30. oktobra t. l. je osrednji statistični urad objavil podatke o številu prebivalstva v Italiji dne 30. septembra t. l. — Toga dne je štela Italija 42.592.000 prebivalcev. Rim je štel 1.031.914, Neapel 863.372, Benetke 346.812 in Trst 247.341. — Iz teh števk je razvidno v prvi vrsti to, da je število prebivalstva sicer naraslo, pa da ob enem propada in se razblinja takozvana od Mussolinija napovedana »battaglia demografica«. Leta 1922. je imela Italija 39 milijonov prebivalcev, l. 1932. 42 milj. a letos 42,5 milij. Število rojstev pa je padlo v tem razdoblju od 1.127.000 na 1.027.000 in letos na okoli 900.000. — Vse zibke, ki jih daruje Mussolini novoporočencem, vsa podpora in drugo ne pomaga nič. Italijani postajajo pametnejši, kajti v razmerah v katere jih je vrgel fašizem, so za vse prej kot za razmnoževanje. Vse »battaglie«, ki jih je Mussolini napovedal, se rušijo in mogoče je Mussolini sam prišel že do tega, da se proti naravi ne da boriti. Zato se je začel posluževati bolj radikalnih sredstev, tako na pr. prisilna ženitev, kar se z drugimi besedami pravi, da v Italiji ne bo v kratkem nobenega samca več.

FAŠISTIČNE PARADE

Ljubljana, novembra. — Pretekli mesec so se vršile po vsej Italiji velike parade ob priliki obletnice organizacije »fasci giovanili«. Po vseh mestih so se vršile velike povorke, kjer so kazali vse mogoče čete fašističnih mladinskih organizacij. Ponekod so vlačili celo aeroplanje po ulicah. Večina parad je imela militarističen značaj. Vlačili so tudi traktorje po ulicah in vse druge mogoče poljedelske stroje. Takih slik nismo navajeni gledati skoro nikjer drugod. — Tudi naši kraji v Primorju so bili deležni teh parad. Ljudstvo je takih komedij že sijo, traktorjev in sličnega pa mu ne kažejo.

MIRENSKI GASILCI IN URADNI ŠIMELJ

Sovodnje, novembra. Pred kratkim se je zgodil v naši vasi primer, ki meče prav čudno luč na mirenske prostovoljne gasilce. V zgodnjih juturnih urah je izbruhnil požar v Ambroševem hlevu na zapadnem delu Sovodnji, ki se imenuje »Vas«. Radi bližine ostalih hiš in senikov, je obstojala velika nevarnost, da se požar razširi. Pozvani so bili mirenski prostovoljni gasilci, ki so najbližji. Toda glej, ognjegasci niso hoteli priti brez dovoljenja mirenskega županstva! Kdo bi si kaj takega mislil! Od pol 2 ponoči so hoteli županovo dovoljenje! Seveda so se morali kmetje sami potruditi, da so požar omejili, kar se jim je tudi posrečilo. Ob 3/7 zjutraj pa, ko je bilo že vse pogašeno, so pridrveli mirenski gasilci in seveda — z županovim dovoljenjem. Za precej dolgo pot so rabili komaj 7 minut. Mirensko »dobrodnelno« gasilsko društvo je pa res lahko ponosno na ta svoj »uspeh«. — Govori se, da je imel ta »uradni šimelj« bolj politično ozadje, ker je bil lastnik znan kot zaveden Slovenec.

ITALIJANI SO V PRIMORJU NEIZPROSNI

»Koroški Slovenec«, glasilo slovenske manjšine v Avstriji piše: »Iz Primorja prihajajo vedno nova poročila o aretacijah; prepovedane so že celo slovenske nagrobnice. Z vsakim fantom in možem, ki mora v zapor, ker se je drznil izdati svojo pekočo bolečino, gre iz hiše in družine zadnji kos miru in sreče. Po vsakem takem primeru se gorje v slovenskih hišah samo poveča. Slovenske matere in dekleta pa morajo prosjačiti okrog odurnih tujih oblastnikov, da jim puste nesti od ust otrgano hrano svojim možem v zapor. Doklej še to?«

TRINAESTU OBLJETNICU RAPALLA

NAŠA JE EMIGRACIJA DOSTOJNO KOMEMORIRALA

RAPALSKI DAN U BEOGRADU, ZAGREBU, LJUBLJANI I OSTALIM MJESTIMA DRŽAVE

Rapalski dan 12. novembra koji je po intencijama Saveza postao za čitavu našu emigraciju u Jugoslaviji zajednički dan sjećanja na naš narod u Julijskoj Krajini, dostojno je komemorirala sva naše emigracija. U svim manjim i većim mjestima naše su organizacije ozbiljnim priredbama izvršile svoju dužnost. Ali ne samo naše organizacije, nego i ona mjesta gdje ih nema — učinila su svoju dužnost. Tamo pak gdje je inicijativu preuzelo naše društvo — jugoslavenska je javnost priključujući se priredbi pokazala solidarnost s nama; s nama je zajednički pokazala da nije zaboravila na nepravdani i teški udes naše i svoje zajedničke braće onkraj granice i da suosjeća s nama našu bol i čežnju za rođenom gr-

dom. Rapalski dan, uspomena na kobni 12. novembra prije trinaest godina, protekao je tako kao dan vazda žive svijesti, protesta nad učinjenom krivicom, težnje i vjere u bolju budućnost.

Prema ovim izvještajima vidi se, kako je Rapalski dan komemorirala naša emigracija, kako je taj dan protekao u većim i manjim mjestima Jugoslavije. Bez buke i isprazne galame i mnogo retorike, Nadasve ozbiljno, dostojno kako to dolikuje značenju dana i sudbonosnoj težini koju predstavlja taj dan sa svim svojim dalekosežnim posljedicama za čitavi naš narod, osobito pak za naše koji danomice trpe pod jarmom nametnutim im po Rapalskom ugovoru.

terpretacijom uspjela da dirne čitavu salu, dok je g. Milutinović svojim muškim glasom pročitao Nazorove »Galeote« i pjesmu »Istranin« od našega barba Rike.

Drugi govornik bio je predstavnik udruženja »Istra, Trst, Gorica« g. arhitekt Ante Lorencin. Već u početku toplo pozdravljen od svojih drugova, g. Lorencin uspio je da nam u svom govoru iznese sav kobni značaj rapalskog ugovora, njegov postanak, njegove žalosne posljedice i rezultate 15-godišnjeg talijanskog režima u Julijskoj Krajini. Konac njegovog govora bio je posvećen istarskoj majci, toj patnici, kojoj nemilosrdno oduzimaju djecu, dok ona ostaje sama kraj domaćeg ognjišta.

GOVORI PREDSTAVNIKA DRUŠTAVA

Za beogradska patriotska društva prvi je govorio g. Dr. Dragič u ime Sokola Kraljevine Jugoslavije. Kao sokol on se u prvom redu sjeća sokolstva u Julijskoj Krajini. »Iznaša historijat postanka sokolstva u Istri, prve i ogorčene borbe sa talijanskim elementima i prve uspjehe. Prvo sokolsko društvo niklo je u Puli, dok je prvi slet bio u Pazinu 1910. godine, gdje je bio starosta naš čestiti starina i nacionalni borac senator g. Dr. Dinko Tranajstić. Taj slet bio je ujedno i krvav, jer je došlo do sukoba između pazinskih talijanaša i naših seljaka, koji su navrnuli u Pazin. Slijede sletovi god. 1912 u Kantridi i god. 1914 u Lovranu. Svaki slijedeći slet značio sve veću reviju naših nacionalnih snaga. Pored sokolskih društava u većim centrima bilo je na području Julijske Krajine u oči svjetskog rata još oko 40 drugih sokolskih društava. A danas, što je danas od svega toga ostalo?»

Uzima zatim riječ pretsjednica Saveza ženskih društava kraljevine Jugoslavije gdja. Petković. U ime žena ona izjavljuje da je bol istarske žene ujedno i bol svih jugoslavenskih matera. Naša je žena uvijek bila uz bok svoga muža i ona je uvijek bila neznana junakinja naših borba i naših stradanja. »Ako nastupe teškoće, vaše majke su uvijek s Vama« završava gdja. Petković.

Za Narodnu Odbranu burno pozdravljen govorio je g. Atanacković. U par sažetih rečenica on donaha bratsku solidarnost u borbi za pravdu stvar Julijske Krajine.

Još su govorili za Kolo Srpskih Sestara gdja. Peleš i predstavnik Jadranske Straže, koji su se sa biranim riječima pridružili osjećajima ostalih govornika. Na to je Dr. Čok zaključio zbor u sedam sati u večer.

PREDAVANJE U BEOGRADSKOM RADIJU.

U nedjelju na dan trinaest-godišnjice od potpisa Rapalskog ugovora održao je pretsjednik Saveza g. Dr. I. M. Čok u 12.45 sati na beogradskom Radiju predavanje o značenju rapalskog ugovora.

USPJELA KOMEMORATIVNA PRIREDBA U ZAGREBU

MATINEJA DRUŠTVA »ISTRE« U DVORANI »KOLA«

Rapalski dan u Zagrebupriredjen je na inicijativu društva »Istre«. Komemorativna priredba održana je u obliku uspjele matineje u dvorani »Kola« u 10 i po sati prije podne. Već prije početka dvorana »Kola« bila je dupkom puna istarske i gradjanske publike, zatim predstavnika mnogih kulturnih i nacionalnih društava, omladine i djaštva.

Matineju je otvorio pretsjednik društva »Istra« g. Ivan Stari. Pozdravlja prisutne i u kratkom je govoru istakao značaj Rapalskog dana kome je posvećena ova priredba. Na to je djački mješoviti zbor pod ravnanjem prof. Gortana izveo skladno istarsku himnu »Predobri Bože« koju su prisutni saslušali stojeći i u dubokom gannću. Iza toga slijedile su dvije deklamacije jedne malene istarske djevojčice čiji je nastup ostavio najdublji »utisak na sve prisutne.

Nastup zbora i ove malene djevojčice tvorio je uspjele uvod u daljnji program u kojem je nastupio kao predavač cand. prava g. Dragovan Šepić, održavši odulji, vrlo stvaran govor o samom Rapalskom ugovoru i njegovim posljedicama dotaknuvši se na koncu i pitanja revizije mirovnih ugovora — pitanje koje se često iznosi upravo s talijanske strane. U vrlo jasnim crtama g. Šepić je prikazao naš stav kad se radi o reviziji ugovora, pri čemu je naglasio kako je jedan od prvih ugovora koji bi trebalo revidirati upravo sam Rapalski ugovor.

Predavač najprije ulazi u prikazivanje događaja koji su doveli do tog ugovora. Ponaoprije iznosi iredentističke težnje Talijana, koje su išle za osvojenjem Istre i Dalmacije i tako za apsolutnom supremacijom Italije na Jadranu. Te jadranske aspiracije su vodile Sonina u njegovim pregovorima s Bečom i sa Saveznicima. Kako su Saveznici potpuno zadovoljavali iredentističke aspiracije od Centralnih vlasti, Italija pristaje na Antantu, potpisuje londonski pakt i ulazi u rat. Taj pakt je da-

vao Italiji apsolutnu prevagu i na Jadranu i na Balkanu, a davao joj je i glavnu riječ u Srednjoj Evropi. On je shvativši jedino ako znademo, da je Sonino vjerovao u opstanak Austro-Ugarske i bio za umanjenu Austriju, a za uvećanu Srbiju. Taj pakt je bio odlučno protivan ujedinjenju Južnih Slavena, koji su se nalazili paralizirani u svojoj borbi protiv Austrije radi imperijalističke politike Italije. Oslanjajući se na Salveminijev prikaz talijanske diplomacije za vrijeme rata, predavač crta razvoj talijanskog javnog mnijenja, koje se je oko Bissolattija sve više okretalo prema austrijskim Slavenima tražeći da im se priznaju njihova nacionalna prava i tako angažuje za odlučniju protaustrijsku »borbu«. Ta akcija dovede do »kongresa potlačenih naroda Austro-Ugarske« koji se vršio u Rimu uz sudjelovanje službenih talijanskih predstavnika, Tu je bio sklopljen Rimski pakt, koji po svom duhu ukida Londonski pakt ističući pogotovo dva principa, prvi da će se sporovi između Italijana i Jugoslavena rješiti na principu samoodređenja naroda, drugi da će se manjinama priznati njihova kulturna i nacionalna prava. Taj pakt međutim bio je uza sve svoje snažno moralno djelovanje i uza sav uspjeh koji je postigao rješivši talijansko-jugoslavenski spor tako akutan iza londonskog pakta, tek jedan ugovor između privatnika i nije imao službeni značaj. To se najbolje vidjelo na konferenciji mira u Versaillesu, gdje je Italija tražila aplikaciju londonskog pakta. Wilson je uložio sav svoj ugled da se pitanje riješi prema demokratskim principima, ali i nakon najgenioznijih prijedloga Italija je tražila strateške granice. Jadransko se pitanje vuklo u beskonačnost i nakon dugih diskusija dođe se do zaključka, da je najbolje da sami jadranski susjedi međusobno riješe spor. Direktni pregovori između Italije i Jugoslavije započnu u proljeće 1920. god. Grof Sforza, koji je postao ministar spoljnih

poslova u Giolittijevom kabinetu, dovede pregovore do zaključka i svojom diplomatskom vještinom uspije da nametne jugoslavenskoj delegaciji kompromis u jadranskom sporu. Predavač citira Sforzu prikazujuć pregovore oko potpisa Rapalskog ugovora i ti Sforzini memoari daju upoznati zabludu, koju je on gojio misleći da će jednom »savršenijom alpskom granicom nego što ju je Italija imala za vrijeme Rimskog carstva« moći zadobiti prijateljstvo Jugoslavije. Svi kasniji sporovi i opasnosti za mir izlaze iz tog nejednakeg ugovora, koji stvara stratešku granicu prema Jugoslaviji, koji ne štiti manjine pale pod Italiju, a da i ne govorimo o pravu samoodređenja naroda i principu nacionaliteta. Taj ugovor je izvor i kasnije fašističke politike u Julskoj krajini i kasnijih sporova između jadranskih susjeda.

Pitanje je kako da se odnosi između Italije i Jugoslavije stave na čvrstu bazu. Predavač misli da je to jedino moguće revizijom ugovora, koja opet pretpostavlja pad fašizma. Ulazeći u analizu sadašnjeg revizionizma Njemačke, Mađarske i Italije predavač ne krije svoje mišljenje, koje žigoše takav fašistički revizionizam opasnim po mir, jer ne isključuje reviziju ratom, označuje kao imperijalističkim jer nije generalan i izlaže za jednu novu pravdu općenitu i mirnu reviziju ugovora. Pravdna revizija ugovora je nemoguća u jednoj fašističkoj Evropi, jer ona nužno vodi do rata, u kom pobjeđuje ne pravica već sila. Da se uzmgne provesti pravdu općenitu i miroljubiva revizija, treba da se prije svega Evropa preporodi i riješi fašizma, a zatim da se organizira u čvršću međunarodnu organizaciju nego što je to dosadašnja. O reviziji ugovora se u sadašnjoj Evropi dakle ne može govoriti i naša je dužnost isticati opasnosti fašističke revizije ugovora. Dužnost je naša međutim i ta da se neki ugovori, veli predavač, o kojima se do sada u Evropi nije govorilo istaknu kao nepravdani i traži njihovo ispitivanje povodom bilo koje revizije, koja bi se imala provesti. Takav ugovor je ugovor u Rapallu. Predavač iznosi značenje Rapalla za našu manjinu i ističe njegove nepravdosti, da zaključiti: »Svi ugovori, koji su tako protivni pravici i slobodi, moraju da budu pogaženi, da se već jednom postave na svijetu i u ime čovječanske pravice i mira među narodima novi temelji država i društva, na kojima će moći i naš narod u Julijskoj krajini da gradi svoju slobodu.«

Poslije predavanja recitirao je jedan istarski srednjoškolač dvije prigodne pjesme — zanosno i živo. Ova točka kao i siguran nastup i zvončoka pjevanja dječjeg zbora koji je pod vodstvom učitelja Trinajstića otpjevao drugu popularnu istarsku kompoziciju od Matka Brajše: Krasna zemljo Istro mila... tvorila je daljnji dio programa. Priredba je završena sa pjevanjem državne himne koju je izveo djački mješoviti zbor. Prije toga pozdravio je komemoraciju u ime Sokola član središnje uprave Dr. Ivo Ražem.

Nakon toga zaključio je pretsjednik g. Stari ovu nadasve uspjele priredbu koja je na sve prisutne ostavila dubok dojam i poslije koje su se u redu i mirno razišli.

RAPALSKI DAN U VARAŽDINU

Varaždinska podružnica »Jugoslavenske matice« priredila je u subotu 11. o. mj. u gradskom kazalištu »Istarsko veče« u oči godišnjice poznatog Rapalskog ugovora. Kuća je bila sva rasprodana te se niti jedna ulaznica nije mogla dobiti pred početak priredbe. Osim brojnog građanstva priredbi su prisustvovali predstavnici raznih društava i velik broj varaždinskih odličnika.

Umjesto bolesnog pretsjednika prof. Kenfelja pozdravio je prisutne dr. Stanković. Prigodan govor održao je potpredsjednik odbora »Jugoslavenske matice« u Zagrebu pukovnik u p. g. Dragutin Mičić, koji je uz taktika g. Bača zastupao središnji odbor. — »Vladimiru Gortanu« od Rikarda Katalinića Jeretova i »Našoj braći« od Vladimira Nazora, deklamovala je Vjera Mladan, učenica IV. real.gimn. Gimnazijsko pjevačko društvo »Svačić« otpjevalo je Zuccon-Brajšovu: »Krasna zemljo pod ravnanjem prof. Miškulina. — U težiji prof. Šprema odigrali su diletanti Skalkov »Nadu Istre«. U komadu su igrali školski nadzornik Matko Rubinić, učiteljica Dragica Heraković i djeca Antonija Kos i Franjo Zajšek a Srba, Hrvata i Slovenca: Ivan Petrović, Josip Vojtjehovski i Slavko Abramović. Između pojedinih točaka programa svirao je sokolski orkestar pod ravnanjem m. ph. g. Vaneka. Za ovu je priredbu kazalište bilo besplatno ustupljeno. Priredba je u svakom pogledu vanredno uspjela.

POŠILJAJTE NAROČNINO

LJUBLJANA OB TRINAJSTI OBLETNICI RAPALLA

USPELA PRIREDITEV KLUBA JUG. PRIMORSKIH AKADEMIKOV. — PROTESTNO ZBOROVANJE AKADEMIKOV NA UNIVERZI. — RADIO VEČER K. J. A. IN »TABORA«. — ZBOROVANJE V »UNIONU«. — NABIRALNA AKCIJA

REVIJA »GLAS OD DOMA« SIJAJNO USPELA

Klub primorskih akademikov je priredil v ljubljanski operi dne 10. t. mj. zvečer primorsko revijo »Glas od doma« v režiji našega rojaka Ferda Dejaka. Prireditelj je bila radi koncerta skopljanskega pevskega društva »Vardar« bolj slabo obiskana, je pa gotovo dosegla temvečji moralni uspeh. Občinstvo bilo nad originalno in umetniško prikazano revijo naravnost navdušeno. Veliko odobravanje je žela predvsem Katja Delakova s svojimi novimi efektno izvedenimi simboličnimi plesi. Akademski pevski zbor je svojo nalogo izvrstno rešil, pod vodstvom svojega dirigenta g. Franceta Marolta. Recitacije, spremljane s krasnimi barvastimi skopičnimi slikami, so bile dobro predvajane. Skratka je prireditelj moralno tako uspešna, kot še nobena primorska prireditelj v zadnjih letih. Z njo si je Klub jugoslovanskih akademikov iz Trsta-Gorice in Istre dal prav lepo izpričevalo. Res, velika škoda, da je bila opera slabo zasledena. Če kdaj, je ta prireditelj v petek bila vredna natrpano polne dvorane. Obširnejše poročilo o reviji v kulturni kroniki.

LJUBLJANSKI AKADEMIKI PROTESTIRAJO

Ljubljanska visokošolska mladina je imela na predvečer 13. obletnice rapalskega dne protestno zborovanje v univerzitetni zbornici. Zborovanje je bilo prirejeno na inicijativu Kluba jug. akademikov iz Trsta, Gorice in Istre, in je bilo dobro obiskano. Govorilo je 6 zastopnikov akademskih društev, ki so vsj v glavnem povdajali, da naj bo zborovanje odločen protest slovenske mladine proti krivični Rapalski pogodbi — proti vsem terorističnim dejanjem italijanskega fašizma nad slovenskim ljudstvom. Naj svet ve, da se jugoslovanska mladina nikakor noče sprijazniti z gospodarskim in nacionalnim suženjstvom primorskih Jugoslovancev in da zahtevamo osvoboditev Istre in Primorja. Učinkovite in stvarne govore so imeli zastopniki akademskih društev »Borbe« (Terseglav), »Triglava« (Svetlin) in »Zarje« (Ložar). Govorniki so povdajali, da so vse sentimentalne komemoracije brezplodne. Trinajst let delamo že tu, pa vendar stoji primorsko vprašanje — neizprosnj Rapallo, še vedno pred nami. Sovinistične hulskarije niso na mestu. Vsi so si bili edini v tem, da pomeni vojna največje zlo za človeštvo. Akademik Ložar je še posebej povdajal velike zasluge, ki jih ima naša duhovščina v Primorju v borbi za slovenski in hrvatski jezik. Dalje so še govorili akademiki Zalar za narodno-obrambna društva, Cvetkovič za J. N. A. D. »Jadrana« in Zaletel za bogoslovce. Po govornih je Akademski pevski zbor zapel v zbornici Petelina-Gallusa »Ecce quomodo moritur iustus«, pred spominsko ploščo pred univerzo pa žalostinko »Beati mortui«. S tem je bilo zborovanje zaključeno. Zborovalci so se nato mirno razšli.

RAPALSKI VEČER V RADIU

Na predvečer rapalske obletnice sta imela Klub jugosl. akad. iz Trsta, Gorice in Istre ter Delavsko i prosvetno društvo »Tabor« v ljubljanskem radiu rapalski večer, ki sta ga prinašali tudi zagrebška in beograjska radio postaja. Večer je otvoril klubov pevski zbor z istrsko himno Predobri Bože. Nato je imel g. dr. Primož Gornik govor o pomembnosti te nesrečne obletnice in v imenu Jugoslovancev pozdravil naše neosvobodjene brate in sestre s pustega Krasa, s tužne Istre in z vse kršne obali sinjega Jadrana. G. Ferdo Delak je nato občutno in učinkovito recitiral Kosovelovo pesem Ekstaza smrti. Violinski virtuos in umetnik g. Prevorsek je zaigral Dvorakovo »Humoresko« in Rubinsteinovo »Melodio«. Mladi umetnik je pokazal, da je vreden priznanja, ki ga uživa. Pri klavirju ga je spremljala konservatoristka gđ. Mahkotova. Gđ. Klavrova je recitirala Grudnov pesem Pomladni veter. Sledile so tri pesmi, ki jih je odpela sopranistka gđ. Majda Lovševa s svojim prijetnim in zvonkim glasom pri klavirju jo je spremljal g. Samo Lovše. Mešani zbor društva »Tabora« pod vodstvom dirigenta g. Venturinija je skladno odpel goriško, koroško, čka je bila recitacija g. Hrovatina ki je recitiral »Klic«, odlomek iz neobjavljenega tržaško in istrsko narodno. Predzadnja toromana g. B. Magajne. Večer je zaključil akademski zbor s Prelovčevno pesmijo »Oj Doberdob«. Radio večer je zelo dobro uspel in gotovo dosegel svoj namen.

ZBOROVANJE NACIONALNIH DRUŠTEV

Ljubljanska nacionalna društva so v nedeljo sklicala v protest proti Rapalski pogodbi zborovanje. Velika dvorana »Uniona« je bila nabito polna poslušalcev iz vseh slojev ljubljanskega prebivalstva. Na zborovanju je najprej govoril naš znani kulturni delavec dr. Lavo Čermelj. V svojem stvarnem in argumentarnem predavanju je ponovno iznesel vse napore in trpljenja našega primorskega življa ter nazorno naslikal strašni socialni položaj, v katerem sta istrski in primorski kmet. Podrobno je orisal usodo jug. šolstva pod fašističnim režimom, preganjanje jugoslovanskih učiteljev, duhovnikov in vse ostale naše inteligence, iztrebljenje slovenske in kvaške knjige, jezika in imen. Na koncu se je še spomnil vseh naših narodnih mučnikov in izrazil upanje v končno rešitev — v osvoboditev

Primorja in Istre. Govor je bil sprejet z burnim odobravanjem. Po njem je prevzel besedo g. Iskra, ki se je med drugim tudi izrekel proti navadi, da imenujemo naše kraje pod Italijo romanskim imenom Julijska Krajina. Končno je še prečital daljšo protestno rezolucijo, ki je bila sprejeta.

PRODAJANJE RAZGLEDNIC IN ZNAKOV

Delavsko in prosvetno društvo »Tabor« ter Klub jugoslovanskih akademikov iz Trsta, Gorice in Istre sta v nedeljo priredila nabiralno akcijo. Po vsej Ljubljani so prodajali znake z napisom 13. obletnice Rapalla in troje vrst primorskih razglednic, ki so izšle v založbi Kluba in ki jih je naslikal priznani istrski slikar Saša Santel. Akcija je dobro uspešna.

RAPALSKI SESTANEK V DRUŠTVU »TABOR«

V društvu »Tabor« je v četrtek dne 9. t. mj. govoril akademik g. Vekoslav Iskra o sramotni pogodbi. Ob tej priliki sta recitirala akademika Figar in Grgič. Dvorana je bila nabito polna in so vsi navzoči sledili lepim izvajanjem predavatelja z največjim zanimanjem. Bili so navzoči tudi mnogi zastopniki kulturnih, nacionalnih in narodnoobrambnih društev.

»RAPALLO« V TRBOVLJU

Že teden pred 12. novembra je Org. jug. emigrantov v Trbovljah opozorila javnost na bližajočo se črno obletnico z velikim simboličnim lepakom, ki je s svojo originalno zamisljivo vzbujal posebno pozornost. Lepak, delo našega rojaka in člana Svačgela predstavlja naših petero mučnikov, ki zadeti v hrbet izdihnejo na vrhu Golgote. V oblakih pa piše koščena roka smrti s krvavimi črkami besedi »Pulj-Bazovica«.

Prav lepo je bilo tudi v smislu Rapalskega dne aranžiranih nekaj izložbenih oken, ki so jih podružnica »Jutra« in nekateri domači obrtniki radevolje prepustili v uporabo emigrantskemu društvu.

Tako je bila javnost opozorjena tudi na akademijo, ki se je vršila v Sokolskem domu na predvečer rapalskega dne.

Ob večernih urah je močno deževalo, a dvorana Sokolskega doma se je kljub slabemu vremenu polagoma polnila.

Večer je otvorila trojica celjske »Soče«, ki je odmolila lepo in globoko zamisljeno »Zemljica naša Jugoslovanska«. Za tem za rapalski večer povsem posrečenim uvodom je nastopil govornik akademik Vekoslav Iskra, predsednik akadem. podružnice C. M. D. iz Ljubljane. V svojem

JOŠ O MALTI

FAŠIZAM I MALTA

VELIKA BRITANIJA SUZBIJA FAŠISTIČKU PENETRACIJU NA MALTI POTREBNO JE UPRIJETI PRSTOM NA FAŠISTIČKU DVOLIČNOST: NE MOŽE SE JEDNO RADITI U JULJSKOJ KRAJINI A DRUGO TRAŽITI ZA MALTU

U međunarodnoj politici je poznato, da je jedan od aksioma talijanske spolne politike prijateljstvo s Engleskom. Tim se prijateljstvom Italija više puta odlično okoristila, ali ni Engleska nije bez razloga nastojala da goli prijateljstvo Italije.

Engleska doduše znađe da Italija ima imperijalnu ambiciju za prevagom na Sredozemnom moru i da zato sa zavišću posmatra isto tako britansku kao i francusku pomorsku snagu na mediteran. Ali politiku Italije je ona znala do sada tako zgodno da usmjeri protiv Francuske, da joj talijanske deklamacije nisu mogle mnogo da štete. U najnovije doba je MacDonaldova vlada međutim opazila da te deklamacije postaju malo odveć bučne na polu-autonomnom britanskom posjedu, otoku Malti i da kulturna penetracija fašizma nije baš tako bezopasna za tu odličnu pomorsku bazu britanskog imperija, pa se britanska vlada odlučila da talijanskoj akciji na Malti učini kraj. Velika Britanija poduzela je oštre mjere protiv talijanstva na Malti ne obzirajući se na »tradicionalno prijateljstvo« između Italije i Engleske.

Kako smo javili u našem listu, već pred dva mjeseca je engleska vlada počela da provodi oštre mjere protiv talijanizacije Malte. Engleski guverner Campbell oduzeo je malteškoj autonomnoj vladi, koja je u rukama talijanskih nacionalista, iz ruke policiju i učinio ju ovisnom o britanskoj imperijalnoj vladi. Najteže su međutim udarile Talijane one odredbe britanskog guvernera, kojima se određuje da nijedan inozemac ne može vršiti na Malti nikakvi obrt, niti voditi kakve škole ili kakav zavod, ako zato ne dobije specijalnu dozvolu britanskog guvernera. Jedini je guverner nadležan, da dađe takovu dozvolu, koju može dati pod izvjesnim uslovima a također i uskratiti odnosno oduzeti.

Povodom tih mjera, uperenih očito protiv Talijana na Malti, fašistička štampa se vrlo rezervirano držala. Zadovoljila se bljedinim komentarima i prenašanjem pisanja britanske štampe. Tada se nije smatralo momentno zgodnim za odlučniju reakciju, jer je Italija računala u Zenevi na pomoć Engleske i nije zato bilo zgodno dovesti u zlu volju ljude iz Foreign Officea.

temeljitem govornu je seznanil poslušalce z zgodovinskimi dogodki in diplomatičnimi zapeljivji, ki so dovedli do usodne rapalske pogodbe. Povdaril je, da mladi jugoslovanski rod ne prizna te pogodbe. Naše delo mora stremeti za uničenjem pogodbe, ki je uzakonila nezakonitost.

Tudi koroških bratov smo se spomnili, saj je usoda obeh naših manjšin težko povezana med seboj. V recitaciji »Ubit zvon« so poslušalci začuli roteče pozdrave z onstran Karavank: »Brat, ki k bratov robstvu molči, vreden ni da živi.«

Dva mlada Istrana iz Zagreba v pristnih narodnih nošah sta nastopila in odpela nekaj narodnih istrskih pesmi. Svojevsečnost in resnična avtentičnost istrske pesmi, ki so bile zapete prav tako, kot jih poje naš priprosti seljak v Istri, je občinstvo pripravilo do burnega aplavza.

Sledila je Bajčeva »Pesem primorskih emigrantov«, ki so jo v recitacijskem zboru predvajali člani »Orjema.«

Pot v srca poslušalcev je našel prizor »Pot bolesti«, ki so ga prav dobro izvedli člani celjske »Soče.«

Sledila je recitacija Širokove »Kako je bilo Tebi, Marija, pri srcu takrat« in akademija je bila nato zaključena s simbolično sliko »Slovan na dan.« Slika sestavljena na osnovi znane pesmi »Slovan na dan« in spremljana s to pesmijo po moškem zboru pevskega društva »Zvon« je pustila v občinstvu globok vtis in je bila kot višek najprimernejša zaključitev večera.

Na sam rapalski dan dopoldne se je sokolska dvorana zopet napolnila. Akademija se je skoraj v celoti ponovila za sokolsko mladino.

V uvodni besedi je prosvetar domačega Sokola g. inž. Stefe opozoril mladino na težak položaj naših bratov onstran meja in navduševal mlade Sokoliče, da se z ljubeznjivo oklenejo svojega materinskega jezika in svoje domovine.

Vse točke sporeda je mladina sprejela z iskrenim navdušenjem. Tako ni Orjem zamudila prilike, da bi tudi tem najmlajšim ne pokazala bolest našega naroda, ki ni še svoboden.

goslovancev pod Italijo.

Trbovlje se torej postavilo v vrsto z vsemi onimi kraji širom Jugoslavije, ki so dvignili besedo protesta proti zatiranju Ju-

PIREDITEV V ŠKOFJI LOKI

Ljubljana, 13. novembra. — Klub jugoslovanskih akademikov iz Trsta, Gorice in Istre je v nedeljo, dne 12. t. m. gostoval s primorsko revijo »Glas od doma« v Škofji Loki, kjer je bila prireditelj dobro obiskana. Revijo nameravajo predvajati tudi v Mariboru in Zagrebu, ter ponoviti v Ljubljani. Čas gostovanj še ni točno določen. Vse emigrante pa že danes opozarjamo na ta propagandna gostovanja naših akademikov.

RAPALSKI DAN V CELJU

V nedelju dne 12. t. mj. je društvo »Soča« priredilo zares impozantno manifestacijo o priliki obletnice Rapalla. Že v soboto zvečer so se razdelili primerni letaki. Razdelitev se je nadaljevala v nedeljo. Ob 9. uri je bila v glavni cerkvi naša zadušnica, posvečena spominu naših mučnikov. Te maše se je udeležilo vse članstvo ter zastopniki javnih uradov in korporacij. Ob 11 uri je bila nato v veliki dvorani Ljudskega doma slavnostna manifestacija, katere so se udeležili zastopniki vseh oblastev, vse društev in korporacij ter tako ogromna množica občinstva, da se je moralo mnogo ljudi odposlati, ker v dvorani absolutno ni bilo več prostora. Izvedel se je učinkovit program s točnostjo in preciznostjo, katere smo pri Celjski »Soči« navajali. Posebne omembe je vreden skupni nastop treh Celjskih pevskih zborov, namreč »Celjskega pevskega društva«, »Ljudskega Zvona« in »Olike«, ki so pod vodstvom temperamentnega g. Šegule dovršeno odpeli »Jadransko morje«, »Oj Doberdob« in »Slovan na dan«. Vzhičeno in polno navdušenja je občinstvo zapuščalo dvorano. Bila je to manifestacija vseh Celjanov, in videlo se je res, kako živo občuti ves naš narod rapalsko krivico. Značilno je, da so ljudje splošno povpraševali po žalnih znakih, kateri je društvo »Soča« prodajalo, in kateri so zmanjkali, tako, da ni bilo mogoče vstreči vsem.

Društvo »Soča« se vsakemu posameznemu, vsem društvom in oblastvam zahvaljuje, da so pripomogli do te res impozantne manifestacije.

Ostale izveštaje koji su nam kasnije stigli objaviti ćemo u slijedećem broju lista. Da bude slika potpunija umoljavamo ona naša društva i pojedince koji nam još nisu poslali svoje izveštaje, da to svakako učine na vrijeme, da i njih objelodanimo.

SEJA SAVEZNEGA DIREKTORIJA.

V smislu 12 člana Savezneg pravilnika sklicuje savezni predsednik sejo saveznega direktorija za 19. novembra ob 9. uri dopoldne, v prostorih društva »Istra« v Zagrebu, Boškovičeva 40, s sledećim dnevnim redom: Poročilo predsednika o politični situaciji. Posamezna poročila savezne uprave. Reševanje društvenih predlogov. Sličnosti. Prošilo se posamezni člani direktorija, da pripravijo svoje eventualne predloge in želje za diskusije na seji direktorija. U slučaju zadržanosti se naprošajo člani direktorija, da to lavijo takoj na kratko pismenim putem saveznemu vodstvu.

može nekažnjeno praviti nasilja nad savješću naroda, ma kako malen i slabj onibili.

»Giornale d'Italia« ide dalje u svom napadanju na »perfidni Albion« i otkriva dvoličnost engleske »liberalne« politike, koja u Zenevi preporuča ljudski postupak prema manjinama, a na Malti postupa tako neljudski protiv Talijana. »Na brojnim sjednicama zenevskih zasjedanja ne fali nikad manjinska politika; već smo godinama naučeni na govore kakvog engleskog delegata, u kojima se naglašava sloboda i poštovanje prava manjina, uključivo ono temeljno pravo na upotrebu materinog jezika u državi, u kojoj živi. Taj princip mora vrijediti i za Maltu! »Giornale d'Italia« žigoše asimilacionu politiku Engleske na Malti i nastavlja: »Kad se tako radi, onda se nema pravo napadati Hitlerovu vladu radi povrede prava manjina, kako je napadao pred mjesec dana jedan predstavnik britanske vlade u Zenevi.« — Prenoseći taj članak iz »Giornale d'Italia«, tršćanski dnevnik »Il Piccolo di Trieste« (5. novembra 1933) zaključuje značajno: »Ne može se govoriti i raditi u Londonu i na Malti u jednom, a u Zenevi u drugom duhu.«

Nekada najseriozniji »Il Corriere della Sera« napada britansku politiku na Malti i pozivlje se na tradicionalno englesko-talijansko prijateljstvo, »koje ne može zapriječiti talijansko javno mnijenje, da se ozbiljno zanima događajima na Malti, kao što nije zapriječilo englesku vladu da poduzme mjere, koje vrijedaju osjećaj pravde, ucepljen u našim dušama.« Taj list ističe lojalnost Talijana na Malti i veli, da malteški nacionalizam ne ide za odcepljenjem od britanskog Imperija, već hoće »samo da osigura talijanski karakter otoka i da brani prirodnu, vječnu i logičnu upotrebu talijanskog jezika i njegovo proširenje i upoznavanje među mladim generacijama.« »Akti okrutnog nasilja«, koje pravi Engleska protiv Talijana na Malti su nedostojni tako velikog naroda. »Trebalo ipak da se kaže, — piše »Corriere della Sera«, 4. novembra — da Austrija nije nikada tako postupala u neoslobodjenim talijanskim zemljama. U onim školama se redo-

Naša kulturna kronika

ANTE DEFRAŃČESKI: „NAČELA NOVE ŠKOLE“
NOVO DJELO NAŠEG PEDAGOŠKOG PISCA.

Nije tome dugo što smo u našem listu prikazali knjigu profesora Josipa Demarina »Maternji jezik u savremenoj školi« i što smo kasnije mogli zabilježiti pohvalne ocjene pedagoških stručnjaka o toj knjizi. Danas jednako kao i prvoga puta, po dužnosti, ali zato ne manje rado, bilježimo novu stručnu pedagošku knjigu jednoga drugog našeg zemljaka prof. Ante DefraŃčeski. Knjiga koja je izašla pred mjesec dana nosi naslov: »Načela nove škole u teoriji i praksi primjenjena našim prilikama«. Mi se dakako na tu knjigu ne možemo osvrnuti sa strane što prepuštamo onima koji su pozvaniji od nas. Kako je prof. Ante DefraŃčeski već otprilike vrlo dobro poznat kao stručan pedagoški pisac, čije su dosadašnje knjige dobro primljene, ne sumnjamo da će isto tako, a možda još i bolje, biti primljena i ova njegova najnovija knjiga. Medjutim bilježimo sa zadovoljstvom da je već dosada izašlo o toj njegovoj knjizi par prikaza koji su donijeli pohvalne sudove.

Prof. Ante DefraŃčeski, kao smo spomenuli poznat je kao pedagoški pisac. Prije ove najnovije knjige »Načela nove škole...« on je izdao god. 1925 u Koprivnici »Dječji samorad«, god. 1927 u Zagrebu »Metoda početnoga čitanja i pisanja te put do slobodnih sastavaka« i pred dvije godine opet u Zagrebu »Radna metoda početnoga čitanja«. Dok sve te knjige imaju isključivo praktičan karakter, dotle je u knjizi »Načela nove škole...« praktičan rad opravdan teorijski kako sam pisac u predgovoru i veli. Svrha je medjutim svim tim knjigama zajednička: napredjenje našega školstva. Pa tako vjerojatno i ono što bude prof. DefraŃčeski još napisao — a to se od njega, koji je sada tek u zrelih godinama i uvijek marljiv može očekivati — imat će i dalje taj praktičan karakter, jer g. DefraŃčeski kao praktičnoga pedagoga modernih nazora u prvome redu zanima praktična strana i mogućnost provedbe modernih pedagoških nazora. Prof. DefraŃčeski, kao pobornik

nove aktivne škole rada, bavi se pitanjem reforme naših osnovnih škola, pa je u tu svrhu bio i u Beogradu gdje je iznio svoj projekat.

Kod najnovije knjige prof. DefraŃčeski upada u oči sistematska podjela gradiva. Nakon uvoda u kojem je označio osnovne škole: filozofske, psihološke, didaktične, pedološke i socijalne, pisac prelazi na potanku obradu tih osnova. Dok je uvod čisto teoretski, dotle u daljnjem dijelu knjige dolaze sve više do izražaja praktični momenti, jer dakako g. DefraŃčeski nije mogao zatajiti svoju prirodu praktičnoga pedagoga. Medjutim i u tom dijelu autor obilno izlaže mišljenja raznih pedagoških teoretika, stavlja svoje kritičke opaske tako da to knjizi podiže vrijednost. Po toj teoretskoj strani knjiga postaje zanimljiva i za laika koji se manje razumije u stručna pedagoška pitanja. Nova škola je prikazana kao izražaj savremenog socijalnog i moralnog stanja i naziranja na svijet i život te po tome knjiga može biti od interesa za svakoga koji se zanima problemom današnje kulture.

Sadržaj knjige »Načela nove škole...« je ovaj: O osnovima nove škole; Glavna načela nove škole: 1. Načelo ili princip rada u nastavi; načelo samostalnosti i slobode u radu; 2. Princip doživljavanja u nastavi; 3. Princip života u nastavi; 4. Načelo apercepcije u nastavi; 5. Princip apercepcije u nastavi; 6. Načelo životnih zajednica.

Prof. DefraŃčeski kao i prof. Demarin rođen je u južnoj Istri prvi u Ližnjanu drugi u Medulinu. Po životu su dosta slični a naročito po jednoj crti karaktera i žilavosti kojom su obilica kao učitelji nastojali oko ličnog usavršavanja te se nakon praktičnog učiteljskog djelovanja osposobili za profesore. DefraŃčeski je sada profesor na učiteljskoj školi u Zagrebu.

Knjiga »Načela nove škole...« naručuje se kod autora (Klaičeva ul. 66) uz cijenu od Din 20. M. R.

„GLAS OD DOMA“

PRIMORSKA REVIIJA V LJUBLJANSKEM GLEDALIŠČU
10. XI.

Ljubljana, 12. XI.

Svoj dan in svoj način žalne proslave so letos organizirali naši visokošolci. Klub jug. akademikov iz Trsta, Gorice in Istre v Ljubljani je našel za predvečer revijo »Glas od doma«, ki jo je sestavil in vodil znani režiser Ferdo Delak. Sodelovali so razen akademikov še prijatelji, odlični umetniki, kakor ga Katja Delakova, sama in z ritmičnim zborom, ter basist g. M. Rus. Glazbeno vodstvo je sprejel Marjan Kozina, Lj. Ravnikar pa je vpletel diapozitive, ki so mu že prej pridobivali slavno ime. Že ta osebni sestav revije so sprejeli v Ljubljani z velikim zanimanjem. Vsebinsko je revija »Glas od doma« res zbor naših najlepših opevanj naše zemlje in naroda. Zato ni čudo, da je globoko prevzela občinstvo, ki je v soboto napolnilo operno gledališče.

To je bil dogodek za nas in najlepša počastitev svobode, za katero trpimo. »Glas od doma« je postal dokument naše notranje, kulturne moči.

Simon Gregorčič (Soči), Alojz Gradnik (2 pesmi), Oton Zupančič (Kovaška) Igo Gruden (6), Karel Širok, Drago Bajec, Anica Černejeva in Srečko Kosovel so dali svoje najlepše socialne pesnitve, v celoto naravno ubrane odmeve in slutnje, svoje čuvstvo in umetniško srce vsej pririditvi. Delaku se je sestavitev v celoto posrečila. Čeprav njegovi izvajalci — deklamatorji niso bili vsi enako popolni, ker niso poklicni igralci, so vendar podali vse s čuvstvom in pristno. Tako so izzveneli močni Grudnovi teksti kot teža tonov, tako je blagoslavje naših primorskih pesmi odpevalo iz vseh duš, ko smo zavzeti poslušali njih govornice, ki je bila bolj solčna od solnca samega in je zdaj potemnevala, pa spet vzletela z vero in upom vase kakor so postaje križevnega pota na diapozitivih in v odsekanih dveh dialogih zadevale ob krvavo rano. Teško bi se odločil zapisati, katere beseda je najbolj učinkovala; padale so naravnost v srca, zadele so kakor nema pesem — molitve iz doživete stvaritve pesne umetnice po Chopinovem križevem potu in kakor iz globokih dveh pesmi, ki jim nismo znali teksta pa smo ga vendarle vedeli.

Pel je naš bard, naš kolektiv in zato smo v njem izgubili imena. Gruden ni bil več sam, bili smo mi vsi, in tako je zmagal »Glas od doma« za nas, ker je prišel med nas kot med »Kladivarje«, ker je petero polnih čaš točil mit trpljenja in večne ljubezni.

Klub je založil revijo »Glas od doma« kot spored in nam je tako ohranjena. Priredi se v vseh velikih mestih Jugoslavije. Izvedba je pokazala oblikovno autorjevo zrelost, tako, da nam Delak ni obljubljal dosedanjih uspešnih režijah (»Hlapca Jerneja« ter letos »Hlapcev« od Ivana Cankarja) več, kakor zmore. Zato mu smemo odslje pač odkrito priznati, da napreduje. Upajmo, da mu bo čas prinesel novih in uporabnih

tekstov, ki jim on zna vliči življenja. — Diapozitivni so dosegli močan vtis. Nekod pa s obile slike občutno premajhne za večji oder in so zbog tega pester barve povzročale nemir v prostoru. — Pevski zbor je žel velik uspeh in prav tako ritmični zbor s svojo voditeljico Delakovo. Razveselilo nas je lepo število sodelujočih, ki pričajo, da je bil pomen tega večera doživljen.

Navadne besede so preslabotne, da bi mogle izpovedati to vsebino. In tako je bilo menda vsem navzočnim, ki so s pritaženim dihom poslušali v tej turbobno tih dvorani do konca, do konca. Potem pa so izlili revijevcem prepolno svoje zahvale in z ovacijami krasotam »od doma« počastili, proslavili svoj cilj sam. Kajti bilo nas je polno, ki smo občutili, da mora to trpljenje stopiti na pot zmage, ko se je v nas očistilo in dospelo do vrška. Naj bo na tem mestu izrečena vsem sodelavcem in sodelavcem iz vrst naše mladine prisrčna hvala za ta večer. — I. G.

GOSTOVANJE LJUBLJANSKE DRUŽINE „ISTRA“ U ZAGREBU

MALO KAZALIŠTE, 9. XI.

Iza svojih gostovanja po većim mjestima Slovenije: Ljubljana, Celje, Maribor, Ptuj itd. stigla je ljubljanska kazališna družina »Istra« (Košuta, Jugova, Jarc i Strniša) i u Zagreb te priredila jedno gostovanje u Malom kazalištu.

Družina »Istra« nastupila je u Zagrebu sa istim onim programom što ga je izvodila na svojoj turneji po Sloveniji. Davan je jedan odlomak iz Cankarovog »Hlapca Jerneja« kome je na koncu dodana »Naša pesem« od Iga Grudena. Slijedile su dvije recitacije, (Zupančič i Gregorčič) a na to neke solopjesme i na kraju programa groteska: Maska satana. Ovaj program, kao i cijelo gostovanje, nije u Zagrebu naišlo na ono razumijevanje koje su priredjivači očekivali. Posjet njihove kazališno-koncertne večeri gotovo sasvim je podbacio. Pokazalo se da je bilo odveć smiono odvažiti se na gostovanje u Zagreb, kad je bilo očito da je najveći mamac za publiku bio tek propagandni značaj koji ansambli daje svom gostovanju što u ostalom proizlazi i iz samog naziva družine. Sve ostalo: program (k tome još razlika u jeziku) i nedovoljna reklama koja nije mogla u imenima iznietiti ništa bučnijeg — razlozi su kojima se i unapred dala ocijeniti težina i predvidjeti da je to premano za gostovanje u Malom kazalištu. Malobrojna publika koja je došla u kazalište sastojala se pretežno iz naših istarskih i primorsko-slovenskih redova.

Izveden program govorio je prilično uvjerljivo o nastojanjima ove družine, pokazao je njihovu poštovitnost i znanje pojedinaca. Gosp. Košuta i kao režiser i kao glumac pokazao je svoju sigurnost i okret-

nost na daskama, gdje Jugova čuvstveno je govorila prozu Zupančičevu i stihove Gregorčiča, gosp. Jarc je bolji pjevač nego što je prehladjen mogao pokazati te večeri, a gosp. Strniša pokazao je dobar smisao za diskretnu komiku — poprečno i u glavnom se ne može poreći da nisu bili dobri, ali je šteta da su to mogli biti tek u okviru programa koji nikako nije podesan za jedno veće koje bi ostavilo trajniji i dublji dojam i ujedno poslužilo kao dobra istarska propaganda.

Gostovanju u Zagrebu prethodilo je bolji uspjeh u manjim mjestima gdje je družina dosada gostovala. Veća mjesta imaju i veće zahtjeve. Da se tim zahtjevima udovolji u idejnom i umjetničkom pogledu ne dostaju napori koje je pokazala družina »Istra«. Na to treba upozoriti prije nego se ona odvaži na sličan — i materijalni (financijski) riziko kao u Zagrebu. (a. r.)

JEDNA MALENA ALI VRIJEDNA
EDICIJA

KALENDAR »SOČA« — 1934

Ovih je dana izašao iz štampe naš džepni kalendar »Soča« za koji su već dosada mnogi naši pretplatnici pokazali svoj interes time što su se unapred pretplatili na kalendar. Sada medjutim kad su ga već nekoji primili, (drugima će za koji dan biti dostavljen) uvjerit će se da je kalendar zaista na visini i da po svemu, sadržaju i opremom predstavlja pravo iznenađenje.

Ograničit ćemo se za sada na to da u glavnim crtama prikazemo kalendar. Naslovna strana na ukusnom plavom uzevu nosi naslov »Soča« — 1934, a iznad toga je silhueta naših krajeva Julijske krajine u žutoj boji. Na prvim stranicama je rodoslovije Kraljevskog doma, i obični kalendarski dio katolički, pravoslavni, muslimanski i židovski — jednak kao u svim kalendarima. Zatim slijedi poštanska tarifa, udaljenost pojedinih mjesta u željezničkim kilometrima, normalne vozne cijene na svim vlakovima prema željezničkoj tarifi koja je stupila na snagu 1. novembra ove godine. Iza toga dolazi glavni sadržajni dio kalendara, prema čemu se ovaj kalendar razlikuje od drugih (u povoljnom smislu) ono što ga čini našim emigrantskim u tolikoj mjeri da će to svakako osjetiti i opaziti čim ga primi u ruke i prolista tek nekoliko stranica.

Urednik kalendara Matko Rojnic (sa još nekima koji su mi bili pri ruci), sakupio je tu obilje zanimljivog materijala i raspoređio ga pregledno i sistematski. Kao uvod uzeo je motto pok. Srečka Kosovola:

»Rad bi povedal ljudem leno, dobro besedo, svetlo besedo, kakor je svetlo novembersko solnce na Krasu. Toda moja beseda je težka in molčeča, grenka kakor je brinjeva jagoda s Krasa. V njej je trpljenje, za katerega ne boste nikoli zvedeli, v njej je bolešt, katere ne morete spoznati...«

Ovih nekoliko riječi daje temeljni popratni ton čitavom kalendaru, osobito pak štivu koje na to slijedi.

Prvi dio iza toga posvećen je našoj zemlji, Istri, Trstu, Gorici, Krasu... Tu su pod naslovom: Barantanje z našo zemljo prikazane sve peripetije (naravski vrlo kratko i sažeto, što je uopće karakteristika kalendara kroz koje je prolazila naša zemlja od londonskog ugovora pa do Rapalla (1920). Londonski ugovor označen je sa god. 1916 što je tiskarska pogreška. Morala bi dakako biti g. 1915.). Ovom prikazu dodan je kao ilustracija geografski prikaz Julijske krajine. Daljnja su poglavlja u ovom dijelu: Slovenci i Hrvati u Italiji i Talijani u Dalmaciji, zatim: Uništenje naših teško stečenih dobara, rezultati izbora u Istri za carevinsko vijeće u Beču sa crtežom, zatim grafički prikaz broja zastupnika u istarskom saboru u Poreču. Nadasve je ilustrativan i aktualan grafički prikaz kako su zatvarane slavenske škole i kako crta tog prikaza strahovito pada, dok se na drugoj strani crta koja prikazuje stečajevu rapidno diže. U rubrici: Krvava 1933 u Julijskoj Krajini prikazani su glavni događaji tokom ove godine; slijedi zatim Crni kolebar. Ovaj dio kalendara — kao i ostali — ilustriran je mnogim ukusnim slikama iz naših krajeva.

Drugi dio kalendarskog štiva posvećen je našoj emigraciji, Savezu emigrantskih organizacija. Spomenuta su sva naša društva, prikazan razvoj i porast Saveza u prošloj godini i glavni događaji u emigraciji. Više od svega govore dvije slike, karta Jugoslavije sa označenim sjedištima naših organizacija, a u drugom crtežu grafički prikaz o razvoju saveza. Našim emigrantima dobro će poslužiti bilješke o našoj štampi u Jugoslaviji (»Istra«, »Mali Istranin« i kalendar »Soča«) i upute za emigrante iz Julijske krajine.

Narodnim manjinama u Evropi posvećen je treći dio u kalendaru. Prikazan je položaj narodnih manjina i karakter manjinskog problema uopće. I u ovom dijelu kao tumač mogu poslužiti dvije tabele o brojčanom stanju narodnih manjina u Evropi: prva prema državnim statistikama, druga prema podacima predstavnika narodnih manjina. U slijedećem člančiću prikazana je organizacija narodnih manjina u Evropi.

Na koncu nekoliko značajnih izreka i važnijih pasusa zaključuje kalendar. I jedan lijep klišej Sniježnika kao zaglavak, kao što slika Učke resi prvu stranicu na početku ovog kalendarskog štiva, što smo ga tek letimice prikazali.

Sve u svemu: Kalendar »Soča«, iako skromna i malena edicija, zaslužuje da se nadje u svakog našeg čovjeka kao praktično, poučno i reprezentativno djelo svo-

vito podučavalo talijanski i nije se pravilo zapreke općinama, kada su na vlastiti trošak davale višu ili nižu poduku u talijanskom duhu. »Corriere della Sera« se čudi što se Engleska pokazuje reakcionarnijom od Austrije i apelira na liberalnu svijest engleske javnosti koja bi trebala da se buni protiv tako nepravednog postupka. Zašto se baš protiv Talijana i lijepog Danteovog jezika poduzimlju mjere, koje britanska vlada ne upotrebljava ni u kolonijama. »Sto vrijedi još, pita se taj fašistički dnevnik, u praksi liberalnih vlada volja naroda ako jedna vlada, kao što je Mitsudova na Malti, izabrana s odličnim glasanim, može biti nasiljem primorana na demisiju.«

Suvišno bi bilo iznositi pisanje ostalih fašističkih listova, koji su se prvih dana novembra tako raznježili nad prirodnim pravima čovjeka i naroda, koji su se uzburili protiv nasilja »tako anahronističkog u dvadesetom vijeku« i koji su tražili čak međunarodnu zaštitu talijanske manjine na Malti. Sve te novine pokazuju u svojim člancima o događajima na Malti jedan tako uzvišen i subliman humani duh, kako može samo da ga pokaže hipokrita. Za nas je to pitanje značajno, jer nam omogućuje da prozremo apsurdnost jedne korisne fašističke međunarodne politike.

Zašto baš protiv talijanskog jezika i baš protiv talijanske kulturne penetracije na Malti britanska vlada postupa drukčije nego što u kolonijama ili autonomnim posjedima? Bez obzira na to, što na Malti tek deset od sto ljudi govori talijanski, fašistička kulturna propaganda na Malti je tek prva točka daljeg političkog programa, koji sam Mussolini u svojim plamenim govorima ne krije. Za fašizam je svaka narodna talijanska skupina u stranoj državi sredstvo irendentističke politike, koja se vodi po dobro smišljenom programu. Malta je za Veliku Britaniju na Sredozemnom moru odviše čvrsta baza, a da bi dala da ju se ugrozi U Engleskoj se znade, da su ne samo neznatni novinari, već i odlučnije ličnosti fašizma izrazile težnju Italije za supremacijom na Sredozemnom Moru. Fašistički historičar Alberto Lumbrose u svojoj knjizi »Le origini economiche e diplomatiche della guerra mondiale« piše, da Italija ne će da bude nespretna kao Njemačka 1914 godine. »Ona će čekati da napredne njen najveći suparnik na Sredozemnom moru: britanski Imperij«. Daleko je Engleska od toga, da se boji svoje prijateljice, ali fašizam, koji toliko prigovara demokraciji da je brbljava, morao bi ipak više paziti na neobuzdanost svoje riječi.

DVOIČNI FAŠISTIČKI MORAL

Fašizam se na Malti brani protiv metoda britanske vlade, koje nisu uostalom ni daleka tako nepravedne i tako okrutne kao metoda, koje upotrebljava fašistička vlada protiv manjina u Južnom Tirolu i Julijskoj Krajini. Fašizmu se može mnogo opravdanije prigovoriti dvoični stav, dvoičnu politiku i dvoične argumente. Dok u Julijskoj Krajini upotrebljava protiv Slavena politiku nasilne asimilacije i okrutnog terora, smijući se manjinskim zahtjevima za zaštitom prirodnih prava čovjeka i naroda, dotle na Malti maše zastavom pravice i jednakosti i traži u ime tih principa, koje gaji u svojoj zemlji, zaštitu svojih sunarodnjaka.

Nekoje fašističke novine su postavile čak i zahtjev, da se zaštite prava talijanske manjine na Malti. Fašizam ne može nikad da shvati, da su principi općeniti i da ne može opravdano tražiti zaštitu svojih manjina u inozemstvu, dok sam kod kuće vodi ne samo protumanjinsku, nego i protiljudsku politiku uopće.

Ta dvoičnost fašizma se sve više otkriva u međunarodnoj politici i čudno je, što svjetske novine ne ističu jasnije, povodom nekih istupa fašističke Italije, baš taj njen dvoičan stav. Neznamo, da li je britanska javnost informirana o politici fašizma u Julijskoj Krajini i Tirolu. Bilo bi medjutim vrlo korisno, da se u Engleskoj znade i da se fašističkoj Italiji spomene, da ona nema moralnog prava da traži za Talijane na Malti primjenu onih principa, koje dnevno gaji na najokrutniji način u Julijskoj Krajini. Uvijek, kada se pobudi spor radi Malte između Londona i Rima, bila bi dužnost naše propagande u inozemstvu, da informira englesku javnost o protumanjinskoj politici fašizma. Uvjereni smo, da bi liberalna engleska štampa, jedina od rijetkih, koja se ne da uplvisati raznim fondovima, prozrela fašističku politiku i upoznala svu njenu dvoičnost.

Talijanski fašizam ne može naći za rješavanje međunarodnih sporova nego dvije metode: u slučaju jakosti, nasilje, a u slučaju slabosti, hipokriziju. Talijanski fašizam se osjeća jakim prema Slavenima i nasilno rješava ona pitanja, koja može da riješi. Prema Engleskoj je drukčija stvar. Prije svega Engleska je »dreadnaught«, za koji je privezana talijanska »barca« i tu je na mjestu, da se u slučaju sukoba interesa apelira na humane osjećaje te »maike liberalizma«, da se iznosi princip pravednosti i jednakosti. I da se ističu prirodna prava čovjeka i naroda. Ta diplomatska igra fašističke Italije je tako prozirna, da igra fašističke Italije je tako prozirna, da bi ju bilo nužno više isticati u svjetskoj štampi.

Naša manjina, koja je tako teško osjetila svu okrutnost fašističke asimilatorske politike u Julijskoj Krajini, više nego itko drugi prozire tu dvoičnost političke Rima i znade, da se fašizam nalazi u jednoj sa svim moralno lažnoj situaciji i na jednoj sasvim krivoj bazi, kad traži zaštitu Talijana na Malti. Naša je dužnost, da to svakom prilikom istaknemo i da upoznamo druge s tom igrom fašističke Italije.

Dragovan Sepić.

je vrsti. Kao takav naš kalendar »Soča« dobro će doći i prijateljima naše emigrantske stvari.

Kalendar »Soča« izdao je kao i lanjski »Emigrant«, konzorcij lista »Istra«. Narudžbe se šalju na Administraciju »Istre« — Zagreb, Masarykova 28 II ili na podupravu lista Ljubljana, Erjavčeva 4a. Naručitelji u Dalmaciji mogu dobiti i u Hrvatskoj knjižari u Splitu, Hrvojeva ulica 6. — Cijena kalendara je Din 10.—.

JUBILEJ NAŠEGA ROJAKA

G. Karlo Sancin, ravnatelj Glasbene matice u Celju, je obhajal te dni 20 letnicom umetniškega udejestvovanja. Kakor so Glasbene Matice v Ljubljani, Mariboru in Celju stebri vse glasbene vzgoje in vsega glasbenega udejestvovanja v Dravski banovini, tako je g. Karlo Sancin eden glavnih stebrov Glasbene Matice. Njegova zasluga je, če je Glasbena Matica v Celju na glasu kot prvovrsten zavod.

Nbroj gojencev, od katerih so mnogi dosegli izredno umetniško višino, se je vzgajalo pod umnim vodstvom g. Karla Sancina. V sredo zvečer je g. Karlo Sancin nastopil tudi s svojim orkestrom v Mestnem gledališču in tam se je videlo, kaj on zmora, a videlo se je tudi, kako cenijo njegovo delo.

G. Karlo Sancin je tudi virtuoz in je bil dolgo let član svetovnoznanege češkega kvarteta.

Temperamentnemu in mlademu Karlu Sancinu želimo še mnogo let umetniškega udejestvovanja in še mnogo takih jubilejev.

»NAŠ ROD«

U prvom broju novog godišta omladinskog mjesečnika »Naš rod« što ga izdaje ljubljanska sekcija UJU u redakciji našeg sunarodnjaka Josipa Ribičića izašli su neki radovi slovenskih književnika iz Julijske Krajine. Tako susrećemo Bevka sa crticom »Dediščina«, Srečka Kosovela sa Jvije pjesmicе iz njegove posmrtnе ostavštine, Bogomira Magajnu sa crticom »Kaj bi rekel« Italijanček Marijanček Mariani«. Lav Cermelj ima članak »Z barhatskimi ribiči na noćnem lovu«. Tu je nadalje i pjesma »Soča joče« od Marije Grošljeve itd.

KOMEMORACIJA RAPALSKOG DANA U SLAV. BRODU

Dne 19. novembra t. g. priređuje ovdašnje potporno i prosvetno društvo »Istra« svečanu komemoraciju Rapalskog dana, uz sudjelovanje mjesnih pjevačkih društava i to: H. P. D. »Martić« iz Bos Broda te H. P. D. »Davor« i P. D. »Branko Radičević« iz Slav. Broda te svih mjesnih nacionalnih organizacija u dvorani »Kasina« u 10 sati do podne.

Program komemoracije je slijedeći: M. Brajša-Rašan »Predobri bože« pjeva H. P. D. »Martić«; R. Katalinić Jeretov: »Mojoj Istri«, deklamuje M. Defar; Rapalski ugovor, komerativno predavanje (V. Benažić); M. Brajša-Rašan: »Istri«, pjeva H. P. D. »Davor«; J. Kraljić: »Ko to tapka« deklamuje M. Benažić; R. Katalinić Jeretov: pjesma pogaženih« deklamuje M. Gabrijelić; Pjesma domovini« pjeva P. D. »Branko Radičević«; M. Rajša-Rašan »Himna družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru« pjeva H. P. D. »Martić«.

JUBILEJNO PREDAVANJE »SOČE« V LJUBLJANI.

V soboto 11. t. m. je naše najstarejše emigrantsko društvo začelo z novim ciklusom predavanj, ki se vršijo po navadi vsako soboto. Začetno predavanje tega ciklusa je imel univ. prof. g. Spektorski, ki je govoril o usodi slovenske vzajemnosti. To predavanje je bilo dvestoto od početka društvenega delovanja in je pomenilo za »Sočo« nekaj jubilej. Predavatelj Spektorski je najprej nasplošno označil začetek slovanstva kot političnega gibanja, nato pa razložil tudi njegovo filozofsko stran, ki se izraža v takozvanem »slovenskem monizmu«, naziranju, da so slovenski jeziki nekaj enotnega in da bi se ta enotnost morala izražati tudi v političnem in gospodarskem gibanju. G. predavatelj je svoja izvajanja dokumentiral s številnimi citati, ki dokazujejo njegov izvrsten vpogled v svetovno zgodovino in leposlovje. Predavanje, ki je trajalo nad 2 uri, je bilo sprejeto od številno prisotnega članstva z največjim zanimanjem in odobravanjem. Po čustveni deklamaciji Mare Fakinove je govoril g. Urbančić, šolski nadzornik o Simonu Gregorčiču in recitiral nekatere njegove pesmi. Sledilo je še nekaj deklamacij, nakar je trnovsko pevsko društvo odpele več pesmi in s tem zaključilo večer.

DELOVANJE DRUŠTVA »SOČE« V CELJU

Dne 1. in 2. novembra je društvo »Soča« postavilo na pokopališču 5 križev, na katerih so bila napisana imena naših mučenikov iz Pulja in Bazovice. Ta misel se je izkazala kot zelo posrečena. V kratkem je okrog križev nabrala velikanska množica ljudi in vsakdo je od cvetja, ki ga je bil namenil na grob svojih sorodnikov, položil en del pod te križe.

Skupni pevski zbor Celjskega pevskega društva in »Olike« se je tudi ustavil pri teh križih in zapel »Oj Doberdobe«. Videli smo tudi, da je taka manifestacija zelo potrebna kajti marsikateri skromni ženič je bilo treba pojasniti, kaj predstavljajo imena na križih. Vsa emigrantska društva širom Jugoslavije opozarjamo na tako čišćenje naših mučenikov in priporočamo, da posnemajo.

OBČNI ZBOR »SLOGE« V KRANJU

NALOGA NOVEGA ODBORA.

Ljubljana, noyembra. V nedeljo 5. nov. t. l. je podalo »Primorsko prosvetno in podporno društvo »Sloga« v Kranju obračun o svojem delovanju v dobi od zadnjega občnega zbora. V zadnjem času je nastalo v društvenem delovanju emigracije v Kranju zastoj. Nastala se notranja nesoglasja in nesporzumi, ki so toliko vplivali na odbor društva in tudi na članstvo, da so postali v zadnjih mesecih popolnoma pasivni, kar je napravilo na vsakega opazovalca mučen utis, ki je poznal veliko razgibanost med primorskim emigranti v Kranju. Teško je analizirati prave vzroke tega mrtvila, a trdimo lahko, da to niso spori načelnega značaja, ampak već alj manj nasprotstva osebnega značaja. Na občnem zboru samem se ni pokazalo veliko zanimanje članstva, ker jih je bilo od okrog sto članov, ki jih ima društvo, navzoćih na občnem zboru samo 24. Na drugi strani je pa tudi odbor pokazal v svojih poročilih, da se ni preveć potrudil, da bi to pasivnost premaknil z mrtve točke in delo malo poživil. Delovnih moći je zadosti na razpolago, ter bi se dalo z dobro voljo mnogo napraviti.

Poroćilj predsednika in tajnika sta bili premedli, in presplošni, da bi se dalo iz njih toćno ugotoviti, kateri so pravi vzroci, da se v zadnjih mesecih ni nič delalo. Druge ugotovitve iz poročil ni bilo opaziti, kakor da društvo ne gre naprej in da je delovanje zastalo. Predsednik je omenil, da so leteli na odbor oćitki, da je ta nedelaven. Dosti žalostno pa je, da se v već mesecih niso vršile već kakor tri ali štiri seje in še te niso bile sklepne. Sestanki so se sploh odpovedali radi, premanjka zanimanja članstva. Bolj konkretno je bilo poročilo blagajnika, iz katerega je razvidno, da je društvo v slabih gmotnih razmerah. Vsi poročevalci so se ob zaključku svojih poročil izrazili, da podajajo demisije, ker ne morejo već delovati. Navedli so različne razloge.

Pri volitvah je bil izvoljen za novega

Glasovi štampe

TALIJANSKI FAŠIZAM NA KRKU

U zagrebaćkim »Novostima« (29. oktobra) izišao je interesantan članak pod naslovom »Talijsanski fašizam na Krku«. Iz toga članka kojemu su dodane i dvije slike s lićtošnjeg boravka krćkih avangardista u Italiji (na jednoj se vidi sam Mussolini kako prolazi kroz špalir avangardista iz Krka) — mi prenosimo nekoliko znaćajnih, vrlo stvarnih pasusa. Prenosimo iz tog članka samo činjenice, onako kako ih nalazimo u spomenutom krćkom dopisu:

»U »Novostima« od 13 septembra o. g. otisnut je iscrpan uvodni članak pod naslovom »Talijsanski fašizam u Jugoslaviji« u kojem se na temelju pisanja talijskih listova i u koliko oni zato pružaju dokaze utvrđuje, da u više mjesta naše države postoje tajne talijske fašistićke organizacije. Cilj je tih fašistićkih organizacija jednak cilju onih u Italiji, a osim toga one u inostranstvu, pa i kod nas, imaju i posebnu misiju: da u našim krajevima do fanatizma razvijaju talijsku iredentu. Jasno je, da time dolaze u sukob s nutarnjom i vanjskom politikom drugih država. Stoga je i postojanje takovih organizacija zabranjeno u više država.

Ukoliko postoji sumnja u indirektnе dokaze talijske štampe o postojanju takovih tajnih talijskih fašistićkih organizacija kod nas, možemo ovdje bijelodano ustvrditi, da takove organizacije nesmetano i gotovo javno postoje u Krku.

Za nas Krćane nije već nekoliko godina postojanje tih talijskih fašistićkih organizacija nikakova tajna.

Svake godine polazi nesmetano preko stotinu organizovane dice i miadića krćkih Talijana, balila avangardista i fašija u ljetne kolonije u Italiju. Kao što im se ne brani odlazak, zaštićuje im se i dolazak u naše mjesto, pa bili oni ma kako odjeveni i snabdjeveni. Djelovanju i širenju talijskoga fašizma ne stavljaju naše vlasti u Krku nikakova ogranićenja, zapreke ni smetnje.

U januaru o. g. mogao se u rijećkoj »Vedetti« ćitati dopis iz Krka, u kojem se kaže, da su »giovni fascisti« s Krka odrćžali na Krku sastanak, na kojem su izrazili svoje zgražanje zbog navodnog razbojstva, koje da je ućinjeno nad poznatim pok. Karlom Lusinom, koji je postao talijski narodni mućenik i o kome je bilo govora u talijskom i našem senatu. Ti su krćki »mladi fašisti« sa tog svoga sastanka uputili u ime »ćitavog pućanstva talijskog otoka (isola italianissima) u ropstvu braći na Rijeci« »dirljivu poruku« »Vedetta« donosi tekst te »dirljive« poruke u kojoj se zaziva osveta na Jugoslaviju, koja je ubila Lusinu i kaže se, da Krćani imaju samo jedan ideal, a to je Italija. Krćki mladi fašisti porućuju da će biti vjerni sjeni Lusine i da će se smiriti jedino, onda, kad duh Lusine doćeka da nad Krkom zalprša osloboditeljska talijska zastava. Krćki fašisti kažu, da neće strahovati ni pred bajonetama i da će čekati slobodu.

Jednako je poslije pokopa i rodbina pok. Karla Lusine, koja je ovdje stalno nastanjena u Krku, u rijećkoj »Vedetti« 11 janu-

predsednika Zmago Krašna, ki je v zahvali ćlanstvu za zaupanje, obljubil, da bo skušal dvigniti sedanjı nivo društva in poživiti delovanje. Prićeti bo treba skoraj na novo, a z odloćnostjo bo društvo gotovo prišlo zopet v stari tir. V odbor so bili izvoljeni sledeći tovariši: za podpredsednika Podkrižnik Martin, za tajnika I. Bratuž Davorin, za tajnika II. Svara Darko, za blagajnika I. Vitez Ludvik, za blagajnika II. Mira Novak, za gospodarja Vudnal Matevž, odborniki: Medvešćek Jožica, Ćuk Edi, Nanut Avgust, in Masić Lojze.

Prićakovati je, da bo novi odbor takoj stopil na delo in odstranil razne oćitke, ki letijo sedaj na račun društva radi njegovega nedelovanja. Od odbora je mnogo odvisno da bo odstranil apatijo, ki je sedaj zavladala med ćlanstvom. Zelo škodljiv je pojav, da se nekateri ćlani odmikajo delu radi navelićnosti. Vsi oni ki se sedaj odmikajo iz teh razlogov naj pomnijo, da ni društvo radi društva samega ampak, da so smotri društva vse nekaj drugega, kakor pa same seje, sestanki in druge manifestacije. Od tega odbora je odvisno tudi kako in na kakšni podlagi bo povzel zastano delovanje. Na občem zboru samem ni bilo v tem oziru nobenih konkretnih predlogov in nasvetov, a prićakovati je da bo imel novo izvoljeni odbor toliko incijativnosti in podjetnosti, da v tem oziru ne bo v zadrezi. Podlaga za smotreno emigrantsko delovanje v Kranju je v polni meri dana in bo treba le nadaljevati po smernicah, ki so jih zadržali emigrantski delavci v društvenem življenju v Kranju.

Prav sedaj, ko se emigrantsko gibanje po drugih krajih države naravnost bujno razvija, naj bi ravno emigranti v Kranju smeli dajati najslabši zgled, ko je vendar jasno, da do pogojı za uspešno delo v tem pravcu baš v Kranju najboljši. Ako je bilo do sedaj delovanje v polnem razmahu, nam je to najboljše jamstvo, da je delovanje mogoće in ne drži prav noben izgovor.

v. v.

više tećajeve, vodjene u ćisto talijanskom duhu, nisu im se stavljale nikakve smetnje... Mi želimo da i engleska javnost reagira protiv tako nepravednog postupka, što bi bilo i u interesu dobrih odnosa, koji treba da vežu ne samo službene krugove obiju država, nego i oba naroda, na bazi istine i pravednosti.

Potpisujemo potpuno, samo uz jednu napomenu: Sve što je ovdje rećeno kad se tiće Talijana, važi i onda kad se to tiće onih koje Talijani ugnjetavaju, važi i onda kad se radi o Jugoslaviji u Istri, prema kojima Italija primjenjuje zaista »sraman postupak odnarodjivanja« i to baš preko škole, koja bi, kao »instrument civilizacije« doista zaslućivala najveći obzir.

Ako talijanska štampa optućuje englesku vladu zbog takve politike, šta da tek mi kaćemo o talijanskoj politici u Istri, i nije li baš ta politika najveća nepravda i najveća sramota savremene Evrope, savremene Italije i savremene civilizacije?

»MLADI PLAMEN« — DELAVSKI MLADINSKI LIST

je v novemberski številki prinesel prevod v hrvaććini spisanege uvodnege članka našega lista z dne 14. jula t. l., ki ga je spisal Gaetano Salvemini z naslovom »Katolićka cerkev in narodne manjšine v Italiji«. Med poročili o knjigah in časopisih pa pravi: »Istra«, glasilo jugoslovanskih emigrantov iz Julijske Krajine, iz katerega prinašamo v tej številki članek »Katolićka cerkev in narodne manjšine v Italiji«, je zelo dobro urejevan tednik. Njegova informiranost je odlična. Vidi se, da mora imeti dobro organizirano poročevalsko službo. V ćlankih je objektivne in odlikuje se tudi po neki umerjenosti. V njem ni najti tistega nacionalnega šovinizma, ki bi ga ćlovek skoraj prićakovinal sprićo vzrokov. »Istra« izhaja v Zagrebu in piše deloma v slovenskem, deloma v srbohrvaćkem jeziku.

Iz društva »Istra« u Sušaku

ZENSKI ODBOR ZA PRIPOMOĆ IZBJEGLICA

U nedjelju dne 12. o. mj. sastao se je u maloj dvorani Sokolskog doma u Sušaku Zenski odbor za pripomoć izbjeglica. Na sastanak došlo je više gospoda emigrantkinja. Tajnik »Istre« obrazložio je svrhu i način rada Zenskog odbora. Zaključeno je da će Zenski odbor za sada skupiti kod Istrana i kod ostalog rodoljubnog građanstva primose za neopslene izbjeglice, te su u tom pogledu gospode podijelile rad među sobom.

Nakon sastanka gospode i mnogobrojni emigranti prisustvovali su na svećanoj sjednici održanoj u dvorani Jadran-kina prilikom 60 godišnjice zamenika sokolskog starićine g. Gangla, te je svećarun poslan brzojavni pozdrav u Ljubljani. »Emigrantsko udruženje »Istra« u Sušaku prigodom šezdesetgodišnjice ćestita Vam i polaže svoje nade u Vaš sokolski rad. Na mnogaja.« — Odbor.

IZ DRUŠTVA »TABOR« V LJUBLJANI. Zahvala.

Obitelj g. Josipa Streklja, nadzornika v p. u Ljubljani, poklonija je Društvu »Tabor« Din 1500.— za drućtveno zavetišće za brezposelne na Viću v poćasitetiv spomina svojega nepozabnega Vladka. Dobrega tovariša in prijatelja Vladka ne bomo pozabili. Teško prizadeti obitelji Strekljevi naitoplejša hvala.

UPRAVA ZADRUGE »ISTARSKI DOM« U ZAGREBU

saopćuje, da se njezine drućtvene prostorije do daljnega nalaze u Mošćenićkoj ulići broj 16 (Trešnjevka) kod g. Mića.

SOCIJALNO OTSJEKU DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

darovali su: I. Z. mjesto cvijeća na grob svoje majke na dušni dan Din 50.—, Inž. Anđlovar Din 10.—, Josip Kovaćić Din 50.— P. V. Din 10.—, Tri radnika koji su se tekkar uposlili od prve svoje plaće daju Din 50.—, Jedan dobrotvor za tamburaški zbor omladinske sekcije društva »Istra« u Zagrebu daruje Din 500.—.

Socijalni oćtsjek najlićpeše zahvaljuje.

U FOND »ISTRE«

Antun Moćinić — Banja Luka din 14.—
Anđeo Stihović — Darda din 5.—
Progodom komemoracije blag. pok. Vladimira Ćortana polaže Jugosl. Klub »Kras« — Split . . . din 300.—
Dr. Rajko Šestan — Split za rasprodane blokove din 300.—
U prošlom broju objavljeno din 27.392.35

Ukupno din 28.011.35

POŠILJAJTE NAROĆNINO